

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ƏQLİ MÜLKİYYƏT AGENTLİYİ

2018-2023-cü illərdə
AZƏRBAYCANDA İXTİRAÇILIQ VƏ
PATENT ANALİTİKASI

Bakı – 2024

Kitabça Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri, professor Kamran İmanovun rəhbərliyi ilə Agentliyin Əqli mülkiyyətin təhlili və siyasəti şöbəsinin apardığı təhlillər və materiallar əsasında hazırlanmışdır.

**© Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi.
2024**

Mündəricat

Ön söz	5
1. İxtiralar	6
1.1. <i>İxtira fəaliyyəti göstəricilərinin təhlili</i>	7
1.2. <i>Azərbaycanın texnoloji profil (patent landşaftı)</i>	29
2. Faydalı modellər	42
2.1. <i>Faydalı modellər üzrə göstəricilərin təhlili</i>	43
3. Dünya reytingində ixtira və faydalı modellər	58
3.1. <i>Qlobal innovasiya indeksi</i>	58
3.2. <i>Qlobal rəqabət qabiliyyəti indeksi</i>	62
4. Əlavələr	65
4.1. <i>2023-cü ildə qüvvədə olan rezident hüquqi şəxslərin ixtira patentlərinin siyahısı</i>	66
4.2. <i>2023-cü ildə qüvvədə olan rezident hüquqi şəxslərin faydalı model patentlərinin siyahısı</i>	86
4.3. <i>2023-cü ildə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin “Neftqazəlmətdəqiqatlayihə” İnstitutunun qüvvədə olan ixtiraların tətbiqi barədə məlumat siyahısı</i>	90

Ön söz

Son onilliklərdə texnoloji, innovativ proseslərin sürətlənməsi, dünya iqtisadiyyatının keyfiyyətə yeni vəziyyətə - intellektual iqtisadiyyata çevrilməsi müşahidə olunur. Belə iqtisadiyyatda biliklər real dəyərə malik olur, lakin onların səmərəli istifadəsi üçün lazımi şəraitin yaradılması zəruridir.

Əqli mülkiyyət müasir dövrdə istənilən dövlət üçün əhəmiyyətli iqtisadi resursa çevrilir, biliklərin məhsullara, innovasiyalı texnologiyalara çevrilməsinə səbəb olur, bunlar isə sənayedə öz tətbiqini tapır ölkələrə gəlir gətirir.

Əqli mülkiyyət iki böyük obyektlər qrupundan-müəllif hüquqları və sənaye mülkiyyəti obyektlərindən ibarətdir. Sənaye mülkiyyətinə ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri, əmtəə nişanları, coğrafi göstəricilər aiddir. Bu kitabçada Azərbaycanda ixtira və faydalı model üzrə sənaye mülkiyyəti göstəricilərinin təhlili verilmişdir.

***“İstənilən sahədə məhsula və ya
üsula aid olan texniki həllər ixtira
obyektləri sayılır”***

*(“Patent haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanunu)*

1. İXTİRALAR

Dünyada müşahidə olunan davamlı dəyişikliklərin və çevrilmələrin (transformasiyaların) səbəbi yenisinin yaranmasıdır. Dünya insan və onun ixtira etmək üçün dayanılmaz arzusu sayəsində dəyişir.

Hal-hazırda, fəaliyyəti yeniliyin yaradılmasında və onun patentləşdirilməsində ifadə olunan davamlı innovasiya prosesi olan şəxs qalib gəlir.

İxtira patenti, ixtiraya dair iddia sənədinin ekspertizasından sonra, yeni iddia edilmiş obyektin patent qabiliyyəti şərtlərinə tam uyğunluğu müəyyən edildikdən sonra verilən, ixtira sahibinin ixtiraya müstəsna hüququnu təsdiq edən sənəddir.

İxtiraya patent almaq üçün patentləşdirilən texniki həll patent qabiliyyətli şərtlərinə: yenilik, ixtira səviyyəsi və sənaye tətbiqi şərtlərinə uyğun olmalıdır.

“Patent haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən elmi fəaliyyət növləri olan ideyalar, elmi kəşflər və fərziyyələr, riyazi metodlar, kompüter proqramları və s. patent qabiliyyəti şərtlərinə malik olmur və ixtira sayılmır.

Əksər ölkələrdə o cümlədən Azərbaycanda ixtiranın qorunması 20 ildir. İxtira patentinin predmeti Əqli Mülkiyyət Agentliyinin müəyyən etdiyi qaydada inzibati prosedurlardan keçməsi tələb olunan məhsula və ya məhsulun hazırlanma üsuluna aid olarsa, patent sahibinin vəsatəti əsasında patentin qüvvədə olma müddəti 5 ilə qədər uzadılır. Vəsatət patentin qüvvədə olduğu müddətdə verilməlidir.

Patentin qüvvədə qalması üçün patent sahibi illik rüsumları ödəməlidir.

1.1. İxtira fəaliyyəti göstəricilərinin təhlili

İnkişafın innovativ istiqamətinin prioritetliyinin qəbulu və mövcud resurslardan səmərəli istifadəsi dünyanın qabaqcıl ölkələri üçün xarakterikdir. Bu resurslar sistemində tədqiqatçıların yaradıcılıq potensialı xüsusi rol oynayır. O, yalnız elmi tədqiqatlarda deyil, həmçinin ixtiraçılıq fəaliyyətində, rəqabətə davamlı yüksək texnoloji məhsulların yaradılmasında da həyata keçirilir.

Dövlət səviyyəsində elmi-texniki və innovasiya fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün bir sıra əqli mülkiyyət (ƏM) göstəriciləri istifadə edilir. Əqli mülkiyyətin inkişafı və istifadəsi yönündə dəstək göstərən Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı (ÜƏMT) dünya ictimaiyyətinə üzv ölkələr üzrə ƏM, o cümlədən sənaye mülkiyyəti üzrə vacib göstəriciləri təqdim edir. Ölkələrarası müqayisə məqsədi ilə 2001-ci ildən etibarən ÜƏMT-nin göstəriciləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramının İnsan

İnkişafı Hesabatlarında (Human Development Reports) istifadə edilir.

Məlumdur ki, sənaye mülkiyyəti əqli mülkiyyətin bir növünə aiddir. İxtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri, coğrafi göstəricilər, əmtəə nişanları və s. sənaye mülkiyyətinə aiddir.

İxtira təbiətin qüvvələrini idarə etmək üçün insanlar tərəfindən icad edilən vəsaitdir ki, onun köməyi ilə insan həyatının hər hansı bir sahəsində yaranan problemlər yeni üsullarla həll olunur.

İxtiraların təhlili üçün mütəxəssislər tərəfindən qəbul olunmuş mütləq və nisbi göstəricilər istifadə edilir. Patent alınması üçün iddia müraciətlərinin sayı, o cümlədən yerli (rezident) və xarici (qeyri-rezident) iddiaçılar tərəfindən verilmiş iddia sənədləri; yerli və xarici ərizəçilər tərəfindən alınan patentlərin sayı; ilin sonunadək qüvvədə olan patentlərin sayı; lisenziya müqavilələrinin sayı və s. bunların hamısı ən vacib mütləq göstəricilərə aiddirlər. İxtira aktivliyi əmsalı, özünü təmin etmə əmsalı, texnoloji asılılıq əmsalı, ixtira potensialının reallaşma əmsalı, 1 iddia sənədində olan tədqiqatçıların sayı, elmi tədqiqatlara xərclənən 1 mln. ABŞ dollar olan iddia sənədlərinin sayı və s. bunların hamısı nisbi göstəricilərə aiddirlər.

Tədqiqatımızda yuxarıda qeyd olunan göstəricilərin bu kimi iqtisadi təhlil üsulları istifadə olunmuşdur:

- innovativ inkişafın institusional şərtlərinin əsaslandırılmasında sistemli yanaşma;
- sənaye mülkiyyətinin əsas meyarlarını müəyyənləşdirmək üçün struktur funksional üsul;

- milli və beynəlxalq təcrübədə əqli mülkiyyətin qorunmasında rejimlərin qiymətləndirilməsi üzrə yanaşmaların sistemləşdirilməsində müqayisəli təhlil;

- Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı indikatorlarının eyniləşdirilməsində təhlil və sintez;

- sənaye mülkiyyətini təşkil edən kəsiminə dair statistik məlumatların işlənməsində statistik yanaşma;

- qrafik üsulu;

- SWOT təhlil.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 20 aprel tarixli 5 nömrəli sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Müəllif Hüquqları Agentliyinin və Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi yanında fəaliyyət göstərən "Patent və Əmtəə Nişanları Mərkəzi"nin əsasında Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyi yaradılmış və Komitə ləğv edilərək onun sənaye mülkiyyətinin mühafizəsi sahəsində səlahiyyətlərinin Agentliyə verilməsi və 2019, 2020, 2021-ci illər ərzində dünyada baş verən koronavirus pandemiyası təsirindən verilən iddia sənədlərin sayında azalma müşahidə olunmuşdur.

Cədvəl 1 və Diaqram 1-də 2018-2023-cü illər ərzində Milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə Azərbaycanda ixtiraçılıq fəaliyyətinin mütləq göstəricilərinin dinamikası göstərilir. Cədvəldən görüldüyü kimi, 2018-2023-cü illərdə Agentliyə verilən iddia sənədlərinin ümumi sayı 1026 olmuşdur. İllər üzrə 171-dən 232-ə qədər, verilən patentlərin sayı 64-dən 159, qüvvədə olan patentlər 253-dən 357-ə qədər artmışdır.

Cədvəl 2 və Diaqram 2-də 2018-2023-cü illər ərzində Azərbaycanda ixtiraçılıq fəaliyyətinin mütləq göstəricilərinin dinamikası göstərilir.

İxtiralara patentlərin verilməsi üçün yerli (rezident) iddia sənədlərinin sayı 155 vahiddən (2018-ci il) 201-ə (2023-cü il) qədər artmışdır. Qeyri-rezidentlər tərəfindən ixtiralara patentlərin verilməsi üçün təqdim olunan iddia sənədlərinin sayı, illər üzrə 16-31 vahid artım həddində dəyişir.

Nəzərdən keçirilən dövr 2018-2023-cü ərzində rezidentlər tərəfindən ixtira patenti üçün 876 iddia sənədi qəbul edilmiş, onlardan 562 ixtiraya patent verilmişdir. Beləliklə, rezidentlərin ərizələrinin 64 %-i təmin edilmişdir.

2023-cü ildə qüvvədə olan ixtira patentindən 188 rezidentlərin və 90 qeyri-rezidentlərin payına düşür (Diaqram 3). Rezidentlərdən 89-u fiziki, 99-u isə hüquqi şəxslərdir (Diaqram 4).

Qüvvədə olan ixtira patentlərin sahibi olan qeyri-rezident hüquqi şəxslər əsasən Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi üzrə müqavilələrdə iştirak edən neft şirkətləridir. 2023-cü il üçün qeyri-rezidentlərin qüvvədə olan ixtira patentlərinin əksəriyyəti 33-cü ABŞ, 17-si Türkiyə, 14-dü Niderland, 6-sı Böyük Britaniya, 4-ü Almaniya, 4-ü Fransa, 4-ü İtaliya sahiblərinə aiddir (Diaqram 5)

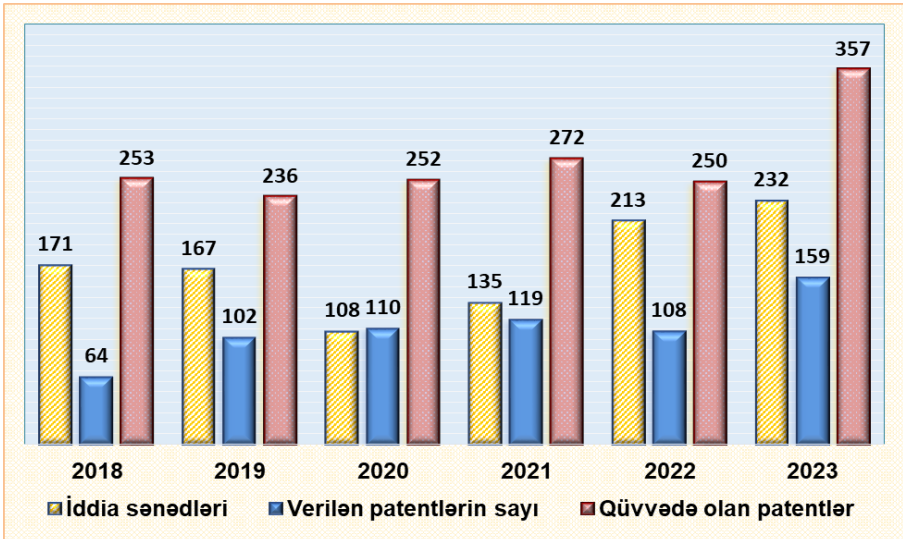
Cədvəl 1

Azərbaycanda 2018-2023-cü illərdə Milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə ixtiralarla bağlı mütləq göstəricilərin dinamikası

Göstəricilər	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. İddia sənədləri, ümumi (ədə.)	171	167	108	135	213	232
2. Verilən patentlərin sayı, ümumi (ədə.)	64	102	110	119	108	159
3. Qüvvədə olan patentlər, ümumi (ədə.)	253	236	252	272	250	357

Diqram 1

Azərbaycanda (2018-2023-cü illərdə) Milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə ixtiralarla bağlı mütləq göstəricilərin dinamikası

**Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) ixtiralarla bağlı
mütləq göstəricilərin dinamikası**

Göstəricilər	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>1. İddia sənədləri, ümumi (əd.), o cümlədən:</i>	171	167	108	135	213	232
<i>- yerli (rezident)</i>	155	147	90	118	165	201
<i>- xarici (qeyri-rezident)</i>	16	20	18	17	48	31
<i>2. Verilən patentlərin sayı, ümumi (əd.), o cümlədən:</i>	64	102	110	119	108	159
<i>- yerli (rezident)</i>	53	86	95	102	83	143
<i>- xarici (qeyri-rezident)</i>	11	16	15	17	25	16
<i>o cümlədən - PCT proseduruna əsasən</i>	9	15	14	16	23	15
<i>3. Qüvvədə olan patentlə, ümumi (əd.)</i>	253	236	252	272	250	357
<i>o cümlədən - PCT proseduruna əsasən</i>	43	50	57	62	79	83
<i>4. Lisenziya müqavilələri (əd.)</i>	-	-	-	-	-	-

Diagram 2

Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) ixtiralarla bağlı göstəricilərin dinamikası (milli ofis)

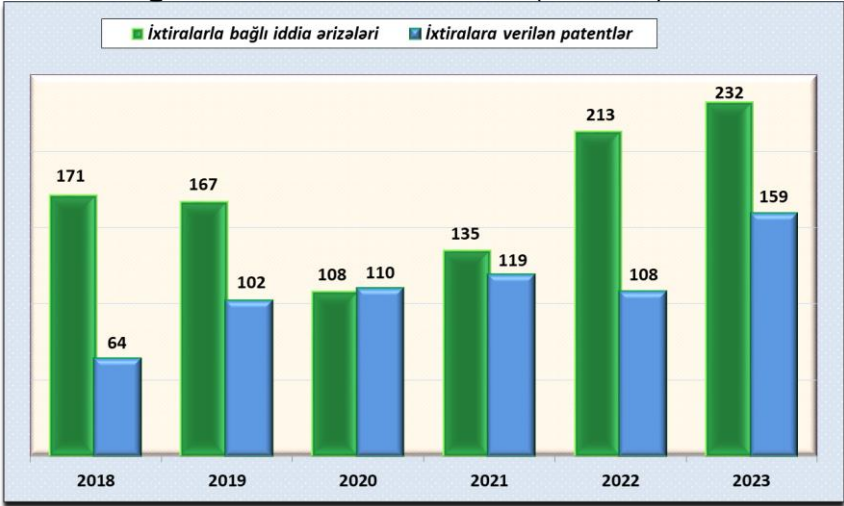
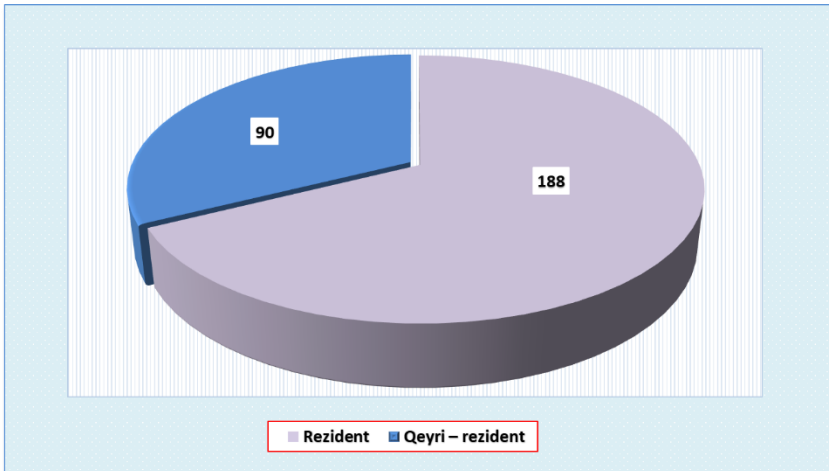

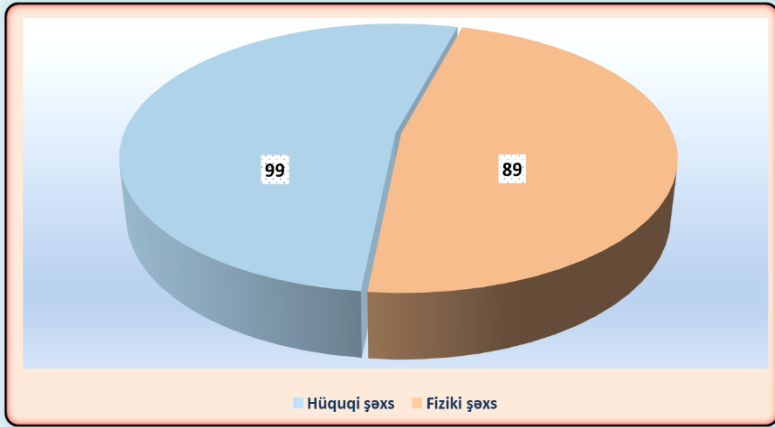
Diagram 3

Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə qüvvədə olan ixtira patentlərinin paylanması (milli ofis)

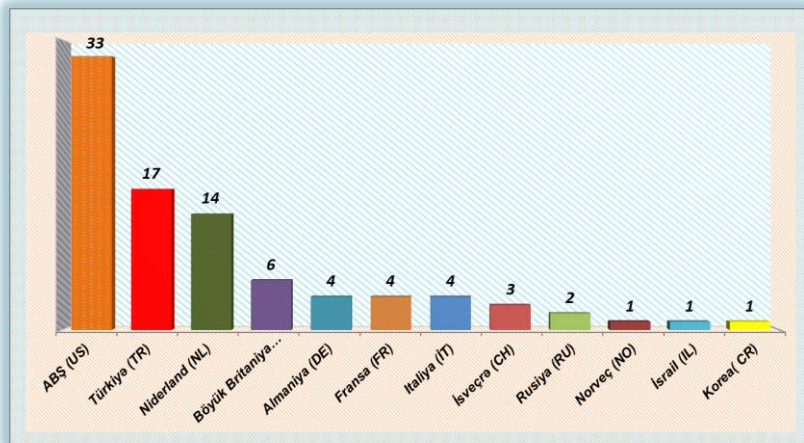
Diaqram 4

Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə rezidentlərin qüvvədə olan ixtira patentlərinin paylanması (ümumi 188 patent) (milli ofis)

Diaqram 5

2023-cü ildə qeyri-rezidentlərin qüvvədə olan ixtira patentlərinin ölkələr üzrə paylanması (milli ofis)

Hüquqi şəxs rezidentlərin qüvvədə olan patentlərinin sayı 2022–ci illə müqayisədə 106–dan 99-a qədər azalmışdır. Hüquqi şəxslər sırasında Azərbaycan Elm və Təhsil Nazirliyinin elmi-tədqiqat institutları və universitetlərinə - 82, digər hüquqi şəxslərə aid 20 ixtira patenti qeyd etmək olar (Cədvəl 3)

Əlavə 1-də hüquqi şəxslər – rezidentlər və sahib olduqları patentlərin adları göstərilib.

Milli patentin etibarlılığı ərazi ilə məhdudlaşdığı üçün ixtiranın eyni zamanda bir neçə ölkədə qorunması məqsədilə PCT patentindən (Patent Cooperation Treaty – Patent Əməkdaşlıq Sazişi) istifadə olunur.

Patent Əməkdaşlıq Sazişi –patent hüququ sahəsində beynəlxalq müqavilədir, 1970-ci ildə bağlanmışdır. Bu müqavilə bir neçə ölkədə ixtiraların qorunması tələb olunduqda və qorumanın daha asan, daha qənaətcil olmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Patent Əməkdaşlıq Sazişi sistemində Azərbaycan da olmaqla (1995-ci il) 150-dən çox ölkə daxildir. Qeyd etmək lazımdır ki, beynəlxalq ərizənin verilməsi bütün ölkələrdə qorunan beynəlxalq patentin alınması deyildir, qoruma sənədi yalnız ərizəçinin seçdiyi ərazilər üçün verilir. Azərbaycanda 2023-cü ilin sonunda PCT sistemi üzrə 83 qüvvədə olan ixtira patenti olmuşdur (Diaqram 6).

Qeyd etmək lazımdır ki, “İxtiraçılıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 15 iyun tarixli 1716 nömrəli Fərmanı qəbul edilmişdir.

Fərmanın 1-ci hissəsində Azərbaycan Respublikasının-

da ixtiraçılıq fəaliyyətini stimullaşdırmaq və bu sahəyə dövlət dəstəyi göstərmək məqsədilə ixtiraların və faydalı modellərin Patent Əməkdaşlıq Sazişi (PCT) beynəlxalq sistemi vasitəsilə xarici dövlətlərdə patentləşdirilməsi və onların ilk üç il müddətində qüvvədə saxlanılması üçün Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan hüquq sahiblərinin ödədikləri xərclərin 50 (əlli) faizi dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi öz əksini tapmışdır.

Fərmanın icrasının təmin edilməsi barədə” 2022-ci il 24 iyun tarixli 369s nömrəli Sərəncamının 2-ci hissəsinin icrasını təmin etmək məqsədilə Agentlik tərəfindən Ədliyyə Nazirliyinin və Maliyyə Nazirliyinin rəy və təklifləri nəzərə alınmaqla layihəsi Agentlik tərəfindən hazırlanmış “İxtiraların və faydalı modellərin Patent Əməkdaşlıq Sazişi (PCT) beynəlxalq sistemi vasitəsilə xarici dövlətlərdə patentləşdirilməsi və onların ilk üç il müddətində qüvvədə saxlanılması üçün Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan hüquq sahiblərinin ödədikləri xərclərin 50 (əlli) faizinin dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında” Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 9 dekabr tarixli 439 nömrəli Qərarı qəbul edilmişdir.

Fərmanın qəbul edilməsi, ixtiraçılıq fəaliyyətinin stimullaşdırılmasına, beynəlxalq təşkilatlarda və xarici ölkələrin patent idarələrində ixtiraların Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları olan hüquq sahibləri tərəfindən qeydiyyatı və qorunması sənədinin (patent) alınmasına öz müsbət təsirini göstərir. Belə ki, Beynəlxalq PCT proseduru üzrə iddia sənədlərinin xarici ölkələrdə patentləşdirilməsi üçün Dövlət dəstəyinin təmin

edilməsi xahişi ilə rezidentlərdən Agentliyə müraciətlər daxil olmuşdur.

Avrasiya patenti Azərbaycan, Ermənistan, Belarus, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Rusiya Federasiyası, Tacikistan, Türkmənistan ərazisində qüvvədədir və qərarqahı Moskvada yerləşən Avrasiya Patent Təşkilatı (APT) tərəfindən verilir. 2023-cü ilin sonunda rezident ixtiraçıların aktivində 79 qüvvədə olan Avrasiya patenti olmuşdur (Diaqram 6).

SWOT-analizin nəticələrinə əsasən, yerli ixtiraçılar ixtiralarını əsasən Azərbaycanda patentləşdirməyi üstün tuturlar, çünki onların çoxunun ixtirası yalnız ölkə daxilində yeni sayılır və yerli bazarlara yönəldilmişdir. Nəticədə də yerli iddiaçılar beynəlxalq patent aktivliyində aşağı yer tuturlar. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan bazarının yeni texnologiyalara və dünya səviyyəli texniki həllərə olan ehtiyacları xarici nümunələr hesabına ödənilir.

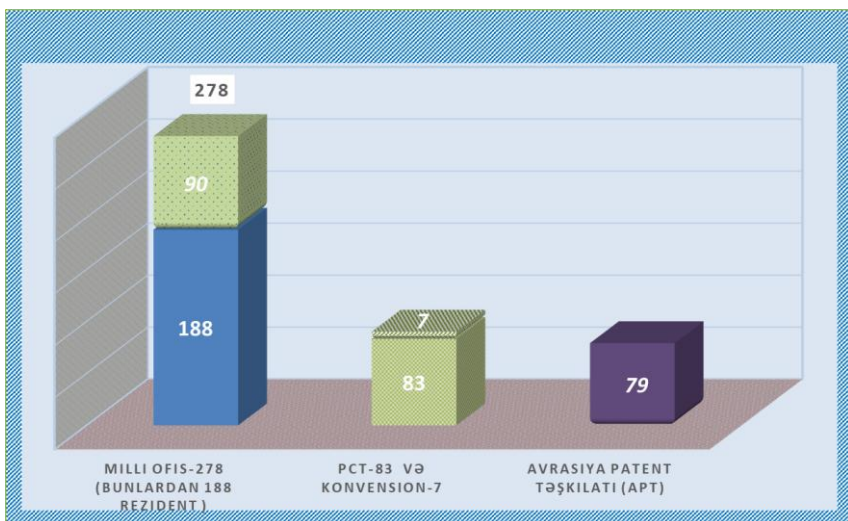
2023-cü ildə Azərbaycanın təşkilatlar üzrə qüvvədə olan ixtira patentlərinin siyahısı

No	Təşkilatların adı	İxtiraların sayı
1	<i>Elm və Təhsil Nazirliyi</i>	82
	Akademik Ə.M Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	28
	Akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	17
	Akademik M.F.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	11
	Polimer Materialları İnstitutu	8
	Azərbaycan Texniki Universiteti	5
	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	4
	Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)	3
	Bakı Dövlət Universiteti	3
	Radiasiya Problemləri İnstitutu	1
	Fizika İnstitutu	1
	Gəncə Dövlət Universiteti	1
2	<i>AMEA</i>	
	AMEA Şəki regional Elmi Mərkəzi	1
3	<i>Digər hüquqi şəxslər</i>	19
	“ Neftqazəlmətdəqiqatlayihə” İnstitutu	5
	“Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Lahiyyə-Axtarış Energetika İnstitutu” MMC	3
	Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu	3

	Milli Aviasiya Akademiyası	2
	"Bakı Neft Maşınqayırma Zavodu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti	1
	"İDRAK Texnoloji Transfer" MMC	1
	Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyası	1
	Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi	1
	"Herba Flora" MMC	1
	Alkan Elmi-Texnoloji MMC	1
Cəmi		102

Diagram 6

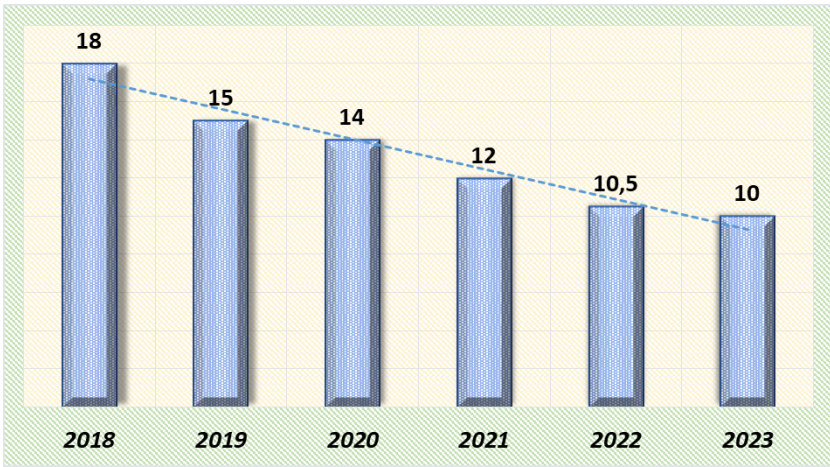
Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə qüvvədə olan ixtira patentlərinin paylanması
(Milli ofis, Avrasiya Patent Təşkilatı)

Qeyd etmək olar ki, patent verilməsi üçün ekspertizası başa çatmış ixtira, üzrə iddia sənədlərinin Azərbaycanda 2018-2023-cü illərdə baxılma müddəti azalaraq 2023-cü il üzrə 10 ay təşkil edir (Diaqram 7).

Diaqram 7

2018-2023-cü illər üzrə ixtiraya dair iddia sənədlərinin ekspertizasının aparılma müddətinin dinamikası (ay)

Verilmiş iddia sənədinin baxılma sürətinə bir çox amillər təsir edir: Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 4 noyabr 2019-cu il tarixli 437 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Patentin alınması barədə iddia sənədinə aid Tələblər"ə uyğunluğu, ideyanın təqdim olunmasının aydınlığı, mövzusunun mürəkkəbliyi və digər amillər. İddia ərizəsinin materiallarında çatışmazlıqlar aşkar olunduqda və ya ixtira obyektini patentləşmə

şərtlərinə uyğun gəlmədikdə ekspertiza tərəfindən göndərilən sorğu ilə əlaqədar ərizənin baxılması müddəti uzana bilər.

Agentlik Milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı tərəfindən patent verilmiş qüvvədə olan prioritet ixtiraların kommersiyalaşması və tətbiq olunması məqsədi ilə patentlərin sayı çoxluq təşkil edən qurumlar - Elm və Təhsil Nazirliyi, Dövlət Neft Şirkəti üzrə təhlillər aparmışdır.

SOCAR-ın “Neftqazəlmütədqiqatlayihə” İnstitutunun Milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə qüvvədə olan 29 ixtira patentlərindən 7-nin istehsalat sahələrində tətbiq olunduğu bildirilmişdir.

Tətbiq olunmuş ixtira patentlərinin siyahısı Əlavələrin 4.3-cü yarımbəndində göstərilmişdir.

İxtira aktivliyi əmsalı 10 min əhali sayına nisbətdə yerli iddiaçılar tərəfindən patent iddialarının sayını təşkil edir. 2018-2023-cü illər ərzində ixtira aktivlik əmsalında 2018-ci ildə 0,16-dan az miqdarda artıb-azalma və 2023-cü ildə 0,17-yə qədər sabitləşmə müşahidə olunur (Diaqram 8). Ümumi göstəricinin artıb-azalması, təqdim edilən ixtira iddia sənədlərinin sayı ilə əlaqəlidir (ölkə əhalisinin sayında ciddi dəyişiklik olmayıb).

Özünü təminatmə əmsalı – milli ofisə verilən yerli iddiaçılar tərəfindən ixtira iddia sənədlərinin sayının ümumi patent iddialarına nisbətidir. 2023-cü ildə özünü təminatmə əmsalı 0,85 təşkil etmişdir. Özünü təminatmə əmsalı baxılan dövrdə nisbətən sabitdir və illər ərzində 0,91-0,85 aralığında dəyişir (Diaqram 9).

Texnoloji asılılıq əmsalı – xarici və yerli iddiaçılar tərəfindən ölkədə verilən iddiaların sayına nisbətidir. 2023-cü ildə əmsalın dəyəri 0,18 təşkil etmişdir (Diaqram 10). Baxılan dövrdə texnoloji asılılıq əmsalı 0,1 ilə 0,18 (2018-2023-cü illər) arasında dəyişir. Məlum olduğu kimi, əmsalın nə qədər yuxarı olması ölkənin formal olaraq “texnoloji asılılığının” yüksək olmasını göstərir. Bu göstəricinin aşağı olması ölkənin müstəqil olmamasına dəlalət eləmir, xarici iddiaçılar patentlərinin köçürülmə riskinin az olması səbəbi ilə qorunmanı zəruri saymırlar və ya onların patentləri həmin bazarda təmsil olunmur.

Özünü təmin etmə və texnoloji asılılıq əmsalları müəyyən mənada birbirlərini təkrarlayırlar onların hesablanmasında faktiki olaraq, eyni göstəricilər istifadə edilir.

Ölkələrarası ixtiraçılıq fəaliyyətinin nəticələrini daha düzgün müqayisə etmək üçün göstərici kimi – bir iddia üzrə tədqiqatçıların say nisbəti istifadə olunur. Bu nisbət 1 illik laqla hesablanır – yəni ötən ildəki tədqiqatçıların sayının növbəti ildəki patent iddialarının sayına olan nisbətidir. Göstərilmiş 1 illik laq ixtira patentinin ortalama baxılma müddətini nəzərə alaraq tətbiq olunur. Ölkədə bir patentdə olan tədqiqatçıların sayında kəskin dəyişmə tendensiyası izlənilir: 2018-ci ildə 94,8-dən, 2020-cü ildə 167,8-ə çatmışdır. Bu, ölkədəki tədqiqatçıların sayının illər üzrə əhəmiyyətli dəyişməsi ilə əlaqəlidir (11,0-16,3 min nəfər) və təbii ki, rezidentlər tərəfindən ixtira üzrə iddia sənədlərinin sayından asılıdır. 2023-cü ildə tədqiqatçıların sayı bir ixtira iddia sənədinə əsasən, 85,4 adam təşkil edir (Diaqram 11).

Eyni qayda ilə bir iddia sənədi üzrə tədqiqatlarla məşğul olanların sayı hesablanır (adam). Həmin göstərici 2023-cü ildə bir ixtira iddia sənədi üçün 167 adam təşkil etmişdir.

Növbəti nisbi göstərici – elmi-tədqiqat və təcrübi-konstruktor işlərinə (ETTKİ) xərclənən 1 mln. ABŞ dollara düşən rezidentlərin ixtira patent iddia sənədlərinin sayıdır. Həmin göstəricini hesablamaq üçün 1 illik laq istifadə olunur, yəni ötən ildəki ETTKİ-ə olan xərclərin növbəti ildəki patent iddialarının sayına nisbəti götürülür. Göstərilmiş 1 illik laq ixtira patentinin ortalama baxılma müddətini nəzərə alaraq tətbiq olunur. Bir milyon ABŞ dolları ETTKİ xərclərinə rezidentlərin ixtira patent iddia sənədlərinin sayı və hər iddia sənədinə düşən tədqiqatçıların göstəricisi kimi kəskin dəyişməyə məruz qalır. Bir milyon ABŞ dollar ETTKİ xərcləri üçün 2-dən rezidentlərin ixtira patentindən 1,4 vahidədək dəyişir (Diaqram 12). Bu dəyişikliklər ildən-ilə ETTKİ xərclərinin dəyişməsi ilə bağlıdır. 2023-cü ildə həmin göstərici bir iddia sənədinə 0,7 milyon ABŞ dollar təşkil etmişdir. Patent iddia sənədlərinin sayı ETTKİ-nin xərcləri ilə birbaşa əlaqəlidir. ETTKİ-nə yüksək investisiyalar xərcləyən ölkələr çox sayda patent iddia sənədinə malikdilər.

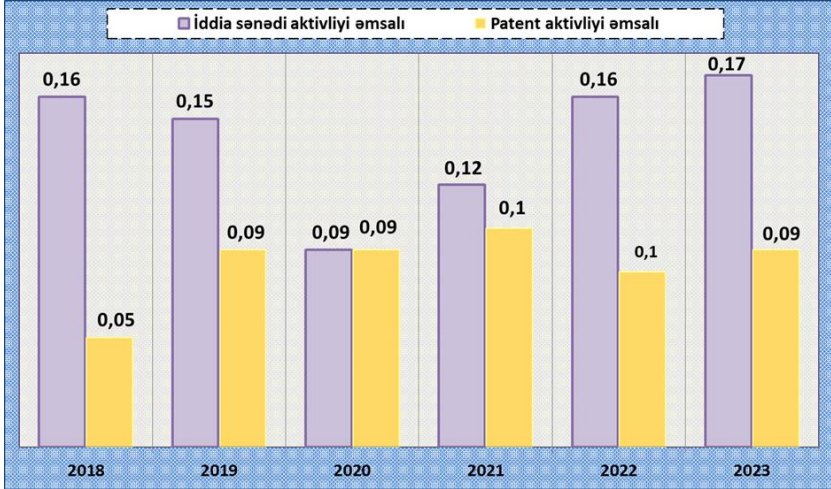
İxtiraçılıq potensialının reallaşması əmsalı: verilən patentlərin və təqdim olunan iddiaların nisbətidir. İxtiraçılıq potensialının reallaşması əmsalının dəyəri ildən-ilə nəzərə çarpan dərəcədə dəyişir. Belə ki, 2018-ci ildə 0,34 təşkil edirdi və 2020-ci ildə 1-ə qədər artdı. 2023-cü ildə isə bu əmsal 0,51 təşkil etdi. (Diaqram 13).

Analoji göstəricilərin hesablanması verilən patentlərə də şamil olunur. İxtira və patent aktivliyi göstəriciləri 2018-2023-cü illər üzrə Diaqram 7-12-də verilmişdir.

Keçirdiyimiz təhlildən belə nəticəyə gəlmək olar ki, ETTKİ-nin maliyyəşməsinin və tədqiqatçıların sayının nisbətən azalmasına baxmayaraq, ixtira və patent aktivliyi ümumən saxlanılır. Bununla yanaşı, mövcud olan problemlər tədqiqatçıların ixtira və patent aktivlik potensialının daha dolğun reallaşmasına mane olur. Belə ki, milli iqtisadiyyat üçün əqli mülkiyyət obyektlərinə aşağı tələbat səciyyəvidir. Bununla yanaşı, mövcud qanunvericilikdə, həmçinin vergi məcəlləsində əqli mülkiyyət nəticələrinin qeyri-maddi aktiv kimi qeydiyyatı alınması hətta böyük şirkətlərdə belə nəzərdə tutulmayıb, bu isə xarici təcrübəyə uyğun deyil. Bütün bunlar stimulyatı çatışmazlığına gətirib çıxarır, tədqiqatçılarda sıx yaradıcılıq fəaliyyətini reallaşdırmaq üçün motivasiyalarının azalmasına səbəb olur. Xarici ölkələrdə ixtira patentinin qeydiyyatı və qüvvədə saxlanılma haqlarının yuxarı olması da vəziyyəti bir qədər də çətinləşdirir.

Diqram 8

**Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər)
ixtiranın aktivliyi əmsalları (milli ofis)**

Diqram 9

Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) ixtiranın özünü təminatmə əmsallarının dinamikası (milli ofis)

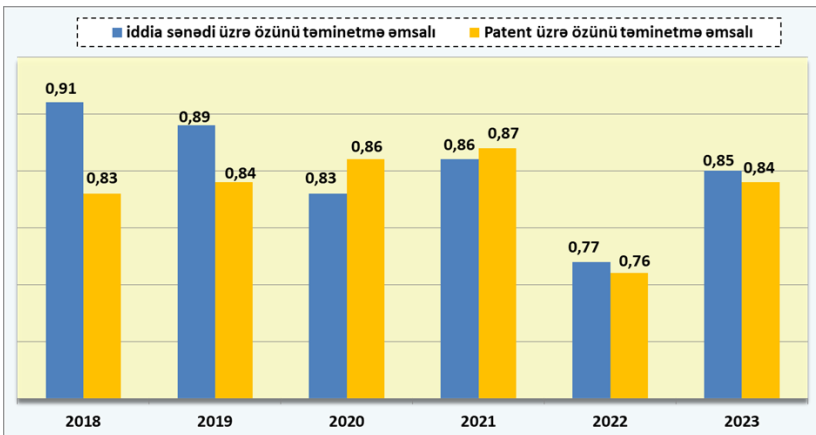

Diagram 10

Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) ixtiranın texnoloji asılılıq əmsallarının dinamikası (milli ofis)

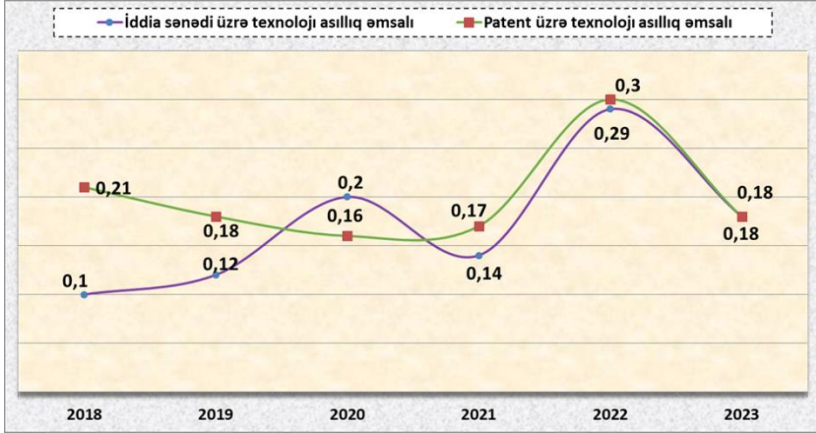
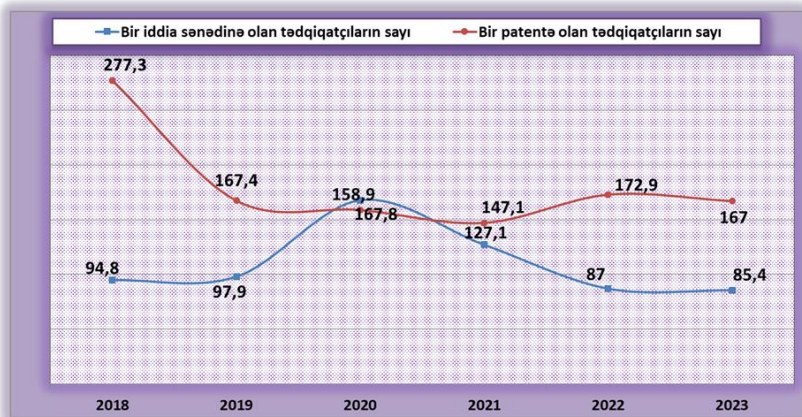

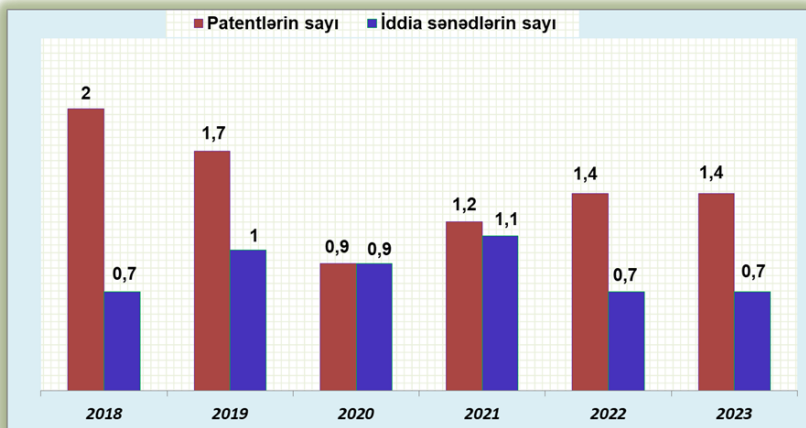
Diagram 11

2018-2023-cü illər ixtiranın bir iddia sənədinə və bir patentinə olan tədqiqatçıların sayı (milli ofis)

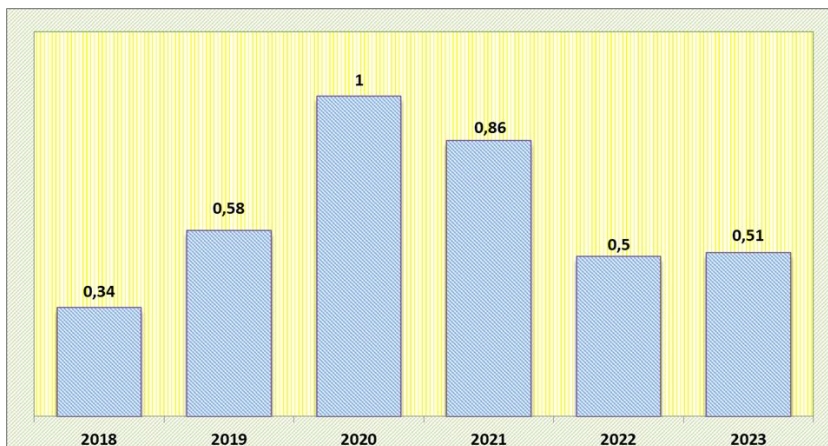
Diaqram 12

**2018-2023-cü illər üzrə ETTKİ-ə xərclənən
1 mln. ABŞ dollar olan iddia sənədlərinin və
patentlərin sayı (milli ofis)**

Diaqram 13

**Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) İxtiraçılıq
potensialının reallaşdırılması əmsalının dinamikası**

Tədqiqatçıların ixtiraçılıq və patent fəallığından tam istifadə həm elmi və texnoloji cəmiyyətin potensialını və daxili ehtiyatlarını, həm də hakimiyyət, elmi, texnoloji və innovativ inkişafı idarəetmə orqanlarının müvafiq institutlarını, eləcə də sənaye, kommersiya və maliyyə strukturlarını səfərbər etmək şərti ilə reallaşdırmaq mümkündür. "İnnovasiya fəaliyyəti haqqında", "İxtira fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunları və digər normativ-hüquqi aktlar hazırlanıb, qəbul olunmalıdır.

Nəticədə qeyd etmək lazımdır ki, tədqiqat işinin spesifik xüsusiyyətinə və nəticələrinə görə, ƏM potensialı öyrənilmə, qiymətləndirmə, tənzimləmə və idarəetmənin mürəkkəb bir obyektidir, buna görə qiymətləndirmə göstəricilərinin müxtəlif növlərini istifadə etmək məqsədə uyğundur. Elmi-texniki və innovasiya fəaliyyətinin monitorinqi və səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan ƏM indikatorlarının təhlili elmi əsaslandırılması qeyri-maddi aktivlərin idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsinə kömək etməli, həmçinin milli iqtisadiyyatı yerli mal və xidmətlərin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə stimullaşdırmalıdır.

1.2. Azərbaycanın texnoloji profili (patent landşaftı)

Texnoloji profil və ya patent landşaftı əyani, vizual şəkildə patent məlumatlarından əldə edilmiş göstəricilərə əsaslanaraq, texnologiyanın inkişafının cari vəziyyətini qiymətləndirməyə imkan verən bir hesabatdır. Patent landşaftı tədqiqat fəaliyyətinin vəziyyətinin aktivliyini təhlil etməyə imkan yaradır və müvafiq olaraq tədqiqat fəaliyyətinin istiqamətlərini seçmək, tənzimləmək qərarı verir. Həmçinin texnoloji profil üzrə hansı ölkələrin elmin hansı sahəsində öndə getdiyinə baxmaq mümkündür.

Xarici ölkələrdə “patent landşaftı” termini təsvir etmək üçün “patent lands-caping” və “patent mapping” terminlərindən istifadə olunur. “Patent landscaping” anlayışı ÜƏMT tərəfindən müəyyən bir ölkədə, müəyyən bir regionda və qlobal səviyyədə konkret texnologiya üçün ƏM obyektləri bazarında vəziyyətin araşdırılması və təsvir olunması üzrə vasitə kimi qəbul edilir. Avropa Patent Təşkilatı “patent mapping” patent sənədlərinin mətninin təhlilinin nəticələrinin vizuallaşdırılmasını müəyyənləşdirir. Bu vasitə böyük həcmdə məlumatların işlənməsinə və qiymətləndirilməsinə imkan yaradır.

Patent landşaftlarından aşağıdakı sahələrdə istifadə edilə bilər:

- dövlət innovasiya siyasətinin müxtəlif sahələrinin formalaşmasında;
- təsərrüfat subyektlərinin innovativ fəaliyyətinin strateji planlaşdırılmasında;

- elmi-tədqiqat sahələrinin müəyyənləşdirilməsində; inkişaf istiqamətlərini seçərkən;
- mövcud texnologiyaları müəyyən etmək üçün;
- əqli fəaliyyətin nəticələri baxımından hədəf tədqiqatların müəyyənləşdirilməsində;
- dövlət proqramlarında ETTKİ-nin maliyyələşdirilməsinin planlaşdırıldılmasında;
- ETTKİ dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən tədqiqat və inkişaf üçün seçim meyarlarının müəyyənləşdirilməsində istifadə edilə bilər.

Patent landşaftı qərar qəbuletmə prosesini sürətləndirməklə yanaşı, həmçinin onun keyfiyyətini də artırmağa imkan verir. Patent landşaftlarını iki qrupa ayırmaq olar: ilkin və strateji.

Tədqiqatın erkən mərhələlərində ilkin landşaftlar yaradılır. Bunlar elmi-tədqiqat işlərinin istiqamətini, əqli fəaliyyətin gələcək nəticələrinin kommersiyalaşdırılması imkanlarını və potensial risklərin müəyyənləşdirilməsinə kömək edir. Bu cür landşaftların yaradılması yeni texnologiyaların yaradıcıları üçün lazımlıdır.

Strateji landşaft rəqabət mühitində düzgün yerləşdirilməsini və hüquqi risklərin idarə edilməsini təmin etmək məqsədi daşıyır. Bu xəritələrin ən çox faydasını tədqiqatın son mərhələsində görürük.

Məlumatların vizual təqdimatı yalnız gözəl şəkilləri, rəqəmləri görmək demək deyildir həm də tez bir zamanda qanunauyğunluğu aşkara çıxarmağa, prioritetləri görməyə yardımçı olur. Bir şəkil min söz əvəz etmək, qısa müddətdə böyük miqdarda məlumat vermək iqtidarındadır. Diaqramlar və qrafiklərdən istifadə edərək,

istiqaməti və inkişaf meyllərini vurğulaya, nümunələri müəyyənləşdirə, fərqli nəticələri müqayisə edə bilərsiniz. Nəzərə almaq lazımdır ki, patent landşaftları mövcud vəziyyətləri əks etdirir. Texnologiya inkişaf etdikcə və rəqabət mühiti dəyişdikcə vəziyyət dəyişəcək.

Ölkənin texnoloji profilini təqdim etməyin ən sadə üsulu, Beynəlxalq Patent Təsnifatına (BPT) uyğun olaraq, Azərbaycan ixtiraçılarının mövcud patentlərinin paylanmasıdır. Bildiyiniz kimi, Beynəlxalq Patent Təsnifatı Strasburq Sazişi ilə müəyyən edilib və patent təsnifatının iyerarxik şəkildə qurulmuş bir sistemdir. BPT, patent sənədlərinin beynəlxalq səviyyədə təsnifləşdirilməsi üçün bir vasitə kimi, patent idarələrini və patent sənədlərini axtaran digər istehlakçıların yeniliyini müəyyənləşdirmək və ixtiraçının iddia edilən texniki həllinə verdiyi töhfəni qiymətləndirmək üçün təsirli bir vasitədir. BPT qorunma sənədləri ilə mümkün olan bütün bilik sahələrinin obyektlərini əhatə edir. Təsnifat səkkiz hissəyə bölünür, hər biri A hərfindən H hərfinə kimi latın əlifbasının baş hərfi ilə göstərilir. Bölmələr iyerarxiyada ən yüksək səviyyəni təmsil edir. bölmələrin hər biri indekslərlə göstərilməyən bölmələrdən ibarətdir. Bölmələr aşağıdakı adlara malikdir (Cədvəl 4).

Beynəlxalq Patent Təsnifatı

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	Siniflər
A	İnsanın həyatı tələbatlarının təmin edilməsi.	Kənd təsərrüfatı; qida məhsulları; tütün; şəxsi və ev əşyaları; səhiyyə; xilasetmə xidməti; əyləncə.
B	Müxtəlif texnoloji proseslər; nəqlətmə.	Bölünmə; qarışma; formalaşma; poliqrafiya; nəqlətmə; mikro-quruluşlu texnologiyalar; nano texnologiyalar.
C	Kimya və metallurqiya.	Kimya; metallurqiya; kombinəl texnologiya.
D	Toxuculuq və kağız.	Tekstil və onlara oxşar elastik materiallar, digər bölmələrə aid edilməyənlər; kağız.
E	Tikinti,dağ-mədən işi.	İnşaat; torpağın və ya dağ süxurlarının qazıntısı; mədən işi.
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri.	Mühərriklər və nasoslar; ümumi maşınqayırma; işıqlandırma; istilik; silah və döyüş sursatı; partlama işləri.
G	Fizika.	Cihazlar; nüvə fizikası və texnikası və onlara aid olan elm sahələri.
H	Elektrik.	Elektrik.

Sonra bölmələr BPT iyerarxiyasının ikinci səviyyəsi olan siniflərə bölünür; daha sonra alt siniflər, qruplar və alt qruplarla davam edir.

Qeyd edək ki, Yaponiya və ABŞ-da BPT-dən əlavə olaraq, öz milli təsnifatlarından istifadə edilir. Bu ölkələrdə verilmiş patentlər iki təsnifat indeksinə malikdir: BPT və milli. Avropa Patent Təşkilatı, BPT ilə uyğunlaşdırılan ECLA təsnifatını istifadə edir. Bu, təxminən 135 min təsnifat kodunu ehtiva edir ki, bu da BPT-dən təxminən iki dəfə çoxdur.

Azərbaycanda BPT başlıqları altında mövcud ixtiralara dair patentlərin paylanmasına nəzər yetirək.

Cədvəl 5

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan ixtira patentlərinin “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” bölmələri üzrə paylanması (milli ofis)

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	İxtiraların sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	36
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqletmə	17
C	Kimya və metallurgiya	100
D	Toxuculuq və kağız	4
E	Tikinti və dağ-mədən işi	65
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri	18

G	Fizika	24
H	Elektrik	14
Yekun		278

Təhlil göstərdi ki, 2023-cü ilin sonuna Azərbaycanda (milli ofis) BPT-nın bütün kateqoriyası üçün mövcud 278 ixtiraya verilmiş patentlərdən ən çoxu mütləq mənada C - 100 patent "Kimya və metallurgiya" bölməsinə aiddir. Bu bölmədəki ixtiralara verilən patentlərin sayı növbəti E (65) "Tikinti; dağ-mədən işi" bölməsindən 1,5 dəfə çoxdur və üçüncü yeri A (36) "İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi" bölməsindən isə 2,7 dəfə çoxdur. (Cədvəl 5)

Qeyd etmək lazımdır ki, mövcud 278 patentdən 188-i rezidentlərə aiddir. Rezidentlərin qüvvədə olan patentlərinin BPT rubrikaları üzrə paylanması ümumi mənzərədən bir qədər fərqlidir. Birincisi, C bölmə üzrə "Kimya və metallurgiya" – 90 patent, sonra A "İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi" bölməsi – 33 patent, sonra E "Tikinti və dağ-mədən işi" bölməsi – 18 patent. Rezidentlərin qüvvədə olan ixtira patentlərinin BPT bölmələri üzrə paylanması Cədvəl 6-da verilmişdir.

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan ixtira patentlərinin (milli ofis, rezident) “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” bölmələri üzrə paylanması

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	İxtiraların sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	33
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqləmə	6
C	Kimya və metallurgiya	90
D	Toxuculuq və kağız	4
E	Tikinti və dağ-mədən işi	18
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlama işləri	14
G	Fizika	14
H	Elektrik	9
Yekun		188

BPT rubrikaları üzrə 7, 8, 9-cu cədvəllərdə qüvvədə olan patentlərin milli ofis və Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə paylanması göstərilir.

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan ixtira patentlərinin (milli ofis, qeyri-rezident) “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” bölmələri üzrə paylanması

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	İxtiraların sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	3
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqliyyat	11
C	Kimya və metallurqiya	10
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti və dağ-mədən işi	47
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlama işləri	4
G	Fizika	10
H	Elektrik	5
Yekun		90

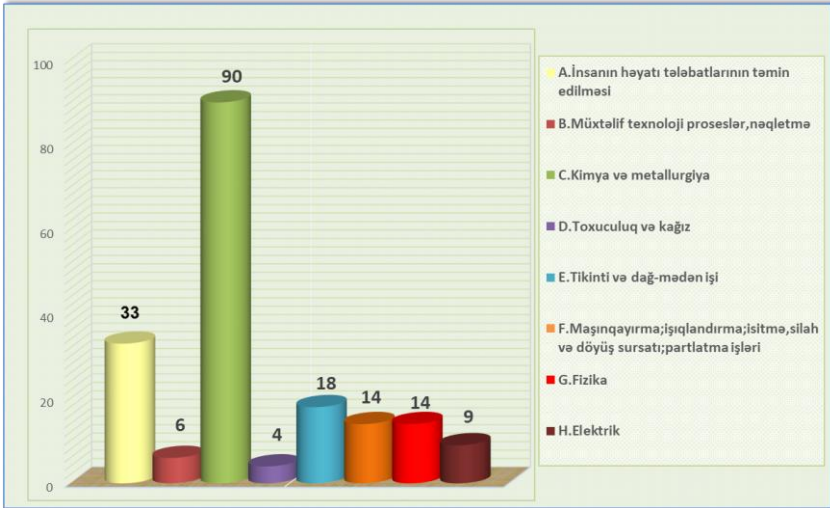
2023-cü ildə PCT sistemi üzrə qüvvədə olan ixtira patentlərinin (milli ofis) “BPT” bölmələri üzrə paylanması

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	İxtiraların sayı
A	İnsanın həyati tələ-batlarının təmin edilməsi	3
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqlətmə	7
C	Kimya və metallurqiya	10
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti və dağ-mədən işi	46
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlama işləri	4
G	Fizika	9
H	Elektrik	4
Yekun		83

2023-cü ildə Azərbaycandan Avrasiya Patent Təşkilatı (APT) üzrə qüvvədə olan ixtira patentlərinin “BPT” bölmələri üzrə paylanması

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	İxtiraların sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	18
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqletmə	5
C	Kimya və metallurqiya	12
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti və dağ-mədən işi	35
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlama işləri	2
G	Fizika	3
H	Elektrik	4
Yekun		79

**2023-cü ildə qüvvədə olan ixtira patentlərinin
Beynəlxalq Patent Təsnifatı bölmələri üzrə
paylanması (Milli ofis (rezident) + APT)**

Azərbaycanın texnoloji profilinin daha dolğun mənzərəsini əks etdirmək üçün BPT bölmələrinin siniflərinə uyğun olaraq, milli ofis rezidentlərinin və Avrasiya Patent Təşkilatındakı Azərbaycan ixtiralarının göstəricilərini birləşdirən bir cədvəl təqdim edirik (Cədvəl 10). Qüvvədə olan ixtiraların çoxu "Kimya" – 96, ardınca "Torpaq və ya dağ süxurlarının qazıntısı; mədən işi"- 47 sonra "Səhiyyə; xilasetmə xidməti; əyləncə" – 37, bölmələrinə aiddir.

2023-cü ildə Azərbaycan rezidentlərin qüvvədə olan ixtira patentlərinin “BPT” bölmələri üzrə paylanması

Bölmə	Siniflər	İxtiraların sayı		
		Cəmi	Milli ofis	APT
A. İnsanın həyati tələbatlarının təmin ediləsi	Kənd təsərrüfatı	11	9	2
	Qida məhsulları; tütün	3	3	-
	Şəxsi və ev əşyaları	-	-	-
	Səhiyyə; xilasetmə xidməti; əyləncə	37	21	16
B. Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqliyyat	Ayırma; qarışdırma	3	1	2
	Formalaşma (təşəkkül)	3	3	-
	Poliqrafiya	1	1	-
	Nəqlətmə	4	1	3
	Mikrostruktur texnologiyaları; nano-texnologiyalar	-	-	-
C. Kimya və metallurgiya	Kimya	96	85	11
	Metallurgiya	6	5	1
	Kombinal texnologiya	-	-	-
D. Toxuculuq və kağız	Digər siniflərə aid olmayan toxuculuq və ya oxşar elastik materiallar	3	3	-
	Kağız	1	1	-
E. Tikinti və dağ-mədən işi	Tikinti	6	3	3
	Torpaq və ya dağ süxurların qazıntısı; mədən işi	47	15	32
F. Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə; silah və döyüş	Mühərrik və ya nasoslar	9	8	1
	Ümumi maşınqayırma	3	3	-
	İşıqlandırma; istilik	3	2	1
	Silah və döyüş sursatı; partlama işləri	1	1	-

sursatı; partlatma işləri				
G. Fizika	Cihazlar	17	14	3
	Nüvə fizikası və texnika və əlaqəli elm sahələri	-	-	-
H. Elektrik	Elektrik	13	9	4
Yekun		267	188	79

Beləliklə, Beynəlxalq Patent Təsnifatı elmin müxtəlif sahələrində ixtiraları nəzərə alaraq, innovativ texnoloji inkişafın müxtəlif sahələrində ixtiraçılıq fəaliyyətini təhlil etməyə imkan verir. Təhlilin nəticələri göstərir ki, ölkədə yeni texnologiyaların drayveri rolunu "Kimya"; "Torpaq və ya dağ süxurlarının qazıntısı; mədən işi" "Səhiyyə; xilasetmə xidməti; əyləncə"; ixtiralar oynayır.

Görünən budur ki, məhz bu kimya, səhiyyə, tikinti və dağ-mədən kimi texnoloji sahələr, ilk növbədə, Azərbaycanda elmi və texnoloji inkişafın və yeni sənaye sahələrinin yaradılması üçün mümkün prioritetlər kimi nəzərdən keçirilməlidir.

***“Faydalı model – qurğuya
aid olan texniki həllər”***

(“Patent haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanunu)

2. Faydalı modellər

Faydalı model həm bütövlükdə məhsul üçün, həm də onun ayrı-ayrı hissələri (detalları, birləşmələri) üçün texniki həll yolu olan intellektual fəaliyyətin nəticəsidir. Bir qayda olaraq, faydalı modellər yeni texniki nəticə əldə etmək məqsədilə artıq məlum olan həllərin bir qədər təkmilləşdirilməsi və ya məlum həllərin xüsusiyyətlərinin birləşməsi ilə əlaqələndirilir.

Faydalı modellərin patent qabiliyyətinə ixtiralara nisbətən daha az sərt tələblər qoyulur. Faydalı modelə patent almaq üçün sənayedə tətbiq oluna bilən və yeniliyin olması kifayətdir. İxtira səviyyəsi tələb olunmur.

Bu, ixtiraların patentləşdirilməsi ilə müqayisədə daha qısa müddətdə patent almağa imkan verir. Qanun faydalı modellərin patentlərinin 10 il müddətinə patent mühafizəsini nəzərdə tutur və uzadılmır.

“Patent haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən məmulatın xarici görkəminə aid edilən və estetik tələblərin təminatına yönələn həllər; integral sxemlərin topologiyası faydalı model sayılmır.

2.1. Faydalı modellər üzrə göstəricilərin təhlili

İxtiralarla yanaşı, intellektual yaradıcılıq fəaliyyətinin mühüm nəticəsi faydalı modeldir. Faydalı model hər - hansı bir qurğunun və ya konstruksiyanın, o cümlədən mürəkkəb aqreqlərin və ya qovşaq hissələrinə aid texniki həlldir. Texniki tərəqqiyə töhfə baxımından faydalı modellərin tərkibindəki yeniliklərin çox əhəmiyyəti olmadığı üçün onlara həmçinin kiçik ixtiralar da deyilir. Faydalı modellərə patent yalnız onların texniki həlli dünya miqyasında yeniliyə malik olduğu və sənayedə tətbiq oluna biləcəyi halda verilir.

Faydalı modellərin hüquqi mühafizəsi heç də ölkələrin hamısında həyata keçirilmir. ÜƏMT-nin məlumatına görə dünyanın 192 ölkəsindən yalnız 97-də faydalı modellərə patent verilir. Almaniya, Yaponiya, İtaliya, Çin, Rusiyada və s. ölkələrdə faydalı modellərin qorunması həyata keçirilir, hətta sənaye mülkiyyətinin obyektləri qismində faydalı modellərin hüquqi cəhətdən qorunmasını təmin edən ölkələrin sayı getdikcə çoxalır. Bir sıra, hətta ABŞ, İngiltərə, Kanada kimi inkişaf etmiş ölkələrdə faydalı modellər patentləşdirilmir. Faydalı modellərin hüquqları mühafizə olunmayan ölkələrin patent sistemində çatışmazlıq var – ixtira səviyyəsi olan yeni texniki həllər 20 illik patent monopoliyası ilə mühafizə olunduğu halda, yaradıcılıq əməyin məhsulu olan, lakin ixtira səviyyəsi olmayan digər yeni texniki həllər ümumiyyətlə mühafizə olunmurlar.

Dünyada ilk olaraq, Faydalı modellər haqqında Qanun 1981-ci ildə Almaniyada qəbul olunub. Belə ki,

İmperial məhkəmə göstəriş vermişdir ki, qanun yeniliyi olan, amma tələblərə cavab verən ixtira səviyyəsinə malik olmayan texniki həlləri də mühafizə etməlidir. Almaniyanın ardınca, onun qanunvericilik təcrübəsinə əsaslanaraq, digər dövlətlər də faydalı modellərin qorunmasını tətbiq etməyə başladılar.

Faydalı modellərin hüquqlarının mühafizəsi ÜƏMT-nin 20 mart 1883-cü il tarixli sənaye mülkiyyətinin qorunması üzrə Paris Konvensiyasının (1-ci maddənin 2-ci hissəsi) vasitəsi ilə tənzimlənir və Patent Kooperasiyası haqqında Sazişə (PCT) uyğun olaraq, beynəlxalq tətbiq-ətmə əsasında həyata keçirilir.

Azərbaycanın patent qanunvericiliyi faydalı modellərin hüququnun qorunmasını təmin edir. Azərbaycanda faydalı modelin hüququ patent ofisinə ərizə verildiyi gündən etibarən on il müddətində patent ilə qorunur.

“Faydalı model” termininə Avstraliyada “kiçik ixtira”, Malayziyada “faydalı innovasiya”, Fransada “faydalıq haqqında şəhadətnamə”, Belçika və Niderlandda “qısa müddətli patent” kimi anlayışların ümumi termini kimi baxıla bilər, hansılar ki, mexanika, elektrik mühəndisliyi, optika sahəsində az əhəmiyyətli ixtiraların qorunma sənədini işarələyir.

Patent vasitəsilə həyata keçirilən faydalı modellərin hüquqi müdafiə mexanizmi ümumi ixtiraların hüquqi müdafiə mexanizmi ilə eynidir, lakin o daha sadə, daha ucuz və daha sürətlidir və bu səbəbdən də faydalı modellərin hüquqi müdafiəsi yenilik və bazar tələblərinə

tez reaksiya vermək baxımından strateji rol oynayan kiçik müəssisələr üçün vacibdir.

Texniki həllərin hüquqi müdafiəsində bu formanın lehinə irəli sürülən ən yayılmış arqumentlər bir qayda olaraq, hüquqların qeydiyyatında sürətli və kifayət qədər sadə prosedur ixtiraçılıq yaradıcılığına münasibətdə çox da yüksək olmayan tələblər və böyük olmayan xərclərdir. Faydalı modellərin hüquqlarının qeydiyyat müddəti ixtiraların qeydiyyat müddətindən daha qısa, lakin hüquqi müdafiə “kiçik” ixtiralar üçün daha səmərəlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, milli ixtira patenti əldə etmək üçün bir qayda olaraq 2 il, Avropa patenti üçün 4 il, bununla yanaşı Avropada faydalı modelini 6 aya qeydiyyatdan keçirtmək mümkündür.

Faydalı modellərin hüquqi qorunması innovasiya fəaliyyətinin ilk addımlarına təkan verir ki, bu addımların uğur qazanması məhdud bir müddət ərzində hüquqların səmərəli vasitələrlə müdafiəsi hər hansı bir yeniliyi işgüzar rəqiblər tərəfindən mənimsəmənin, kopyalaşmanın qarşısını almaqla mümkün olur.

Təcrübədə faydalı modelin qeydiyyatının asanlıqı təqdim edilən hüquqi qorunmanın dar çərçivəsi ilə tarazlaşır. Faydalı modellərə ekspertizanın keçirilməməsi eyni faydalı modelə bir neçə qorunma sənədinin təkrar nüsxələnməsinə gətirib çıxara bilər və bu gələcəkdə hüquqların müdafiəsində ciddi təhdidlər yaradır. Yalnız Çində və İspaniyada bu problemlər üzrə əhəmiyyətli məhkəmə praktikası mövcuddur.

Yunanıstan, İspaniya, Tayvan, Macarıstan, İtaliya, Yaponiya, Polşa, Koreya və s. kimi bir çox ölkələrin

qanunvericiliyinə ixtiraya verilən patent sənədinin faydalı modelin patent sənədinə dönüşmə proseduru müəyyən edən normalar daxil edilib. Bu ölkələrin əksəriyyətində patent sənədlərinin hər iki istiqamətə dönüşməsi mümkündür, Avstraliyada isə həm ixtiranın, həm də faydalı modelin patenti üçün eyni anda müraciət etmək olar. Rusiyada ixtira üçün müraciət edən ərizəçi, məlumat dərc olunmadan ərizəsini faydalı modelin ərizəsinə dönüş-dülmə hüququna malikdir, öz növbəsində faydalı model üçün nəzərdə tutulan ərizə şəhadətnamənin verilməsinə dair qərar çıxmadan əvvəl ixtira ərizəsinə dönüşə bilər.

Azərbaycanda 2018-2023-cü illər ərzində faydalı modellərə patent verilməsi üçün müraciətlərin sayı 266, o cümlədən rezidentlər tərəfindən 225, qeyri rezidentlər tərəfindən 41 olmuşdur. Verilən patentlərin sayı 166, rezidentlər üzrə 122, qeyri rezidentlər üzrə 44 təşkil edir. Faydalı modellər üçün patentləşdirmə göstəriciləri cədvəl 11-də və diaqram 15-də göstərilir.

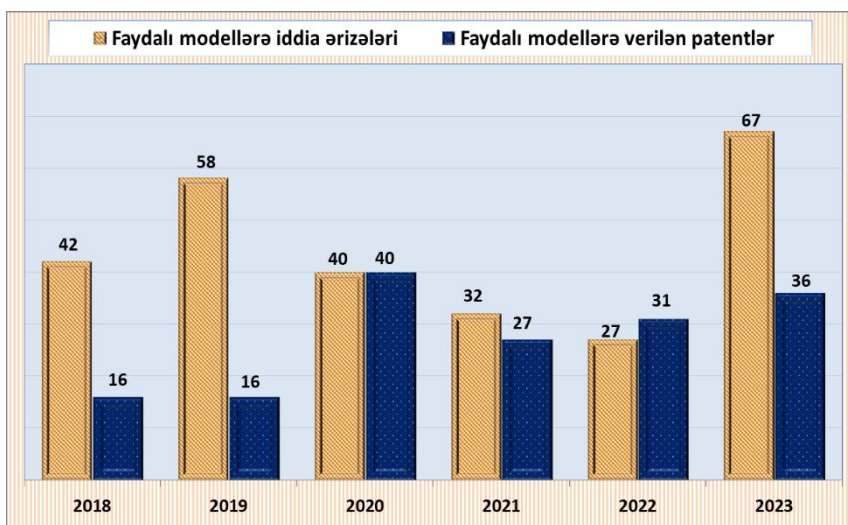
**Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) faydalı
modellərlə bağlı mütləq göstəricilərin dinamikası**

Göstəricilər	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. İddia sənədləri (ə.d.), o cümlədən	42	58	40	32	27	67
- yerli (rezident)	33	53	31	25	24	59
- xarici (qeyri-rezident)	9	5	9	7	3	8
2. Verilən patentlərin sayı (ə.d.), o cümlədən	16	16	40	27	31	36
- yerli (rezident)	15	12	24	21	20	30
- xarici (qeyri-rezident), o cümlədən PCT prosedurun ə əsasən	1 1	4 1	16 8	6 3	11 5	6 2
3. Qüvvədə olan patentlər (ə.d.), o cümlədən	38 3	38 3	64 11	79 14	73 16	83 13

<i>PCT prosedurun a əsasən</i>						
4. Lisenziya müqavilələr ı (əd.)	-	-	-	-	-	

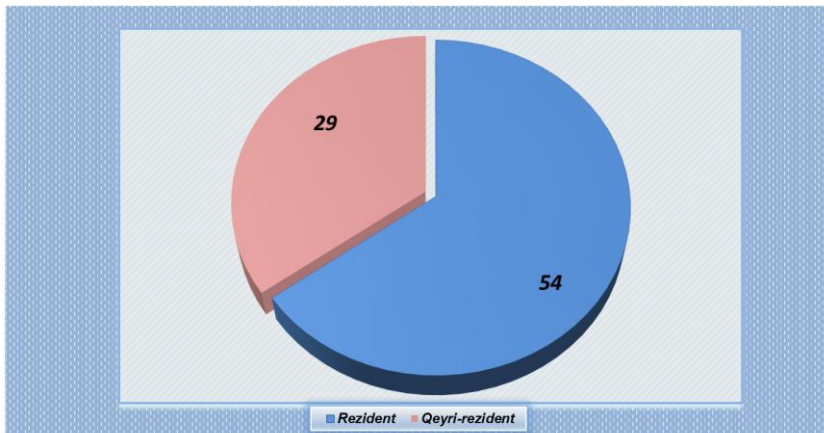
Diaqram 15

**Azərbaycan üzrə (2018-2023-cü illər) faydalı
modellərlə bağlı mütləq göstəricilərin dinamikası**

Diaqram 16

Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə qüvvədə olan faydalı modellərin paylanması

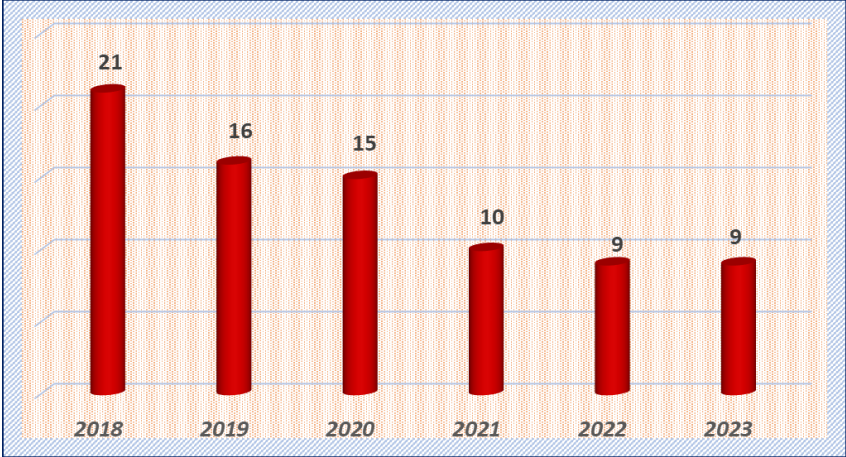

Ümumi olaraq, 6 ildə faydalı model üçün 266 müraciətdən 166 patent verilmişdir. Beləliklə, ərizələrinin 62,41 %-i təmin edilmişdir.

Hesablama nəticələrinə əsasən, Azərbaycanda faydalı model üçün patent almaq müddəti illər üzrə azalaraq 2023-cü ildə 9 ay olmuşdur.(Diaqram 17)

Diagram 17

**2018-2023-cü illər üzrə faydalı modelə dair
iddia sənədlərinin ekspertizasının aparılma
müddətinin dinamikası (ay)**

2023-cü ildə qüvvədə olan 83 faydalı model patentlərindən 54 rezidentlərə, 29 qeyri rezidentlərə məxsusdur. (Diagram 16). Patent Əməkdaşlıq Saziş (PCT) sistemi üzrə isə 13 faydalı model mövcuddur.(Diagram 18)

Diagram 18

Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə qüvvədə olan faydalı modellərə patentlərin paylanması

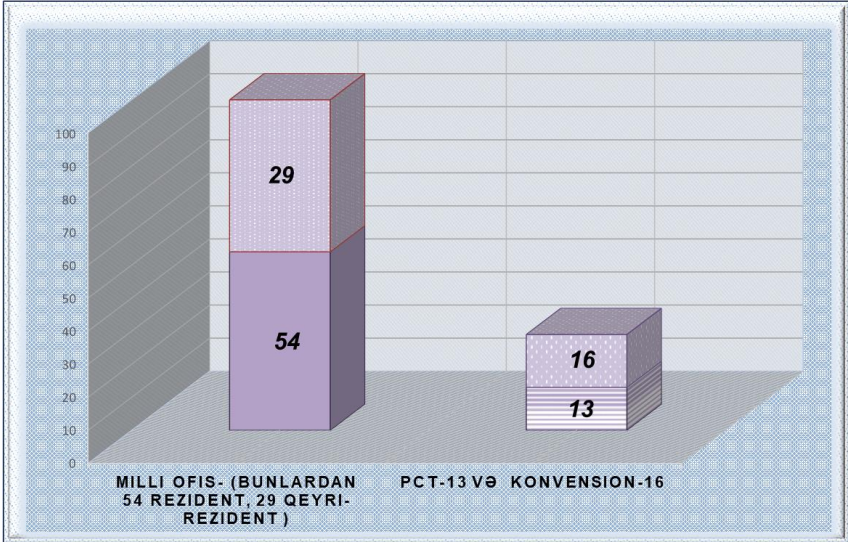

Diagram 19

Azərbaycan üzrə 2023-cü ildə rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərin paylanması

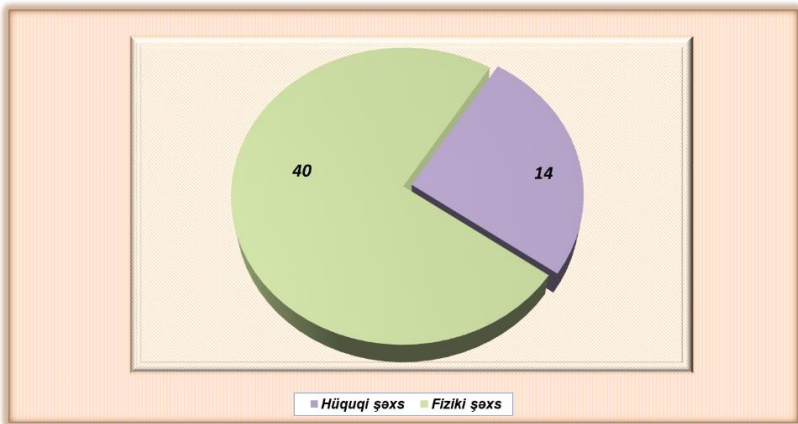
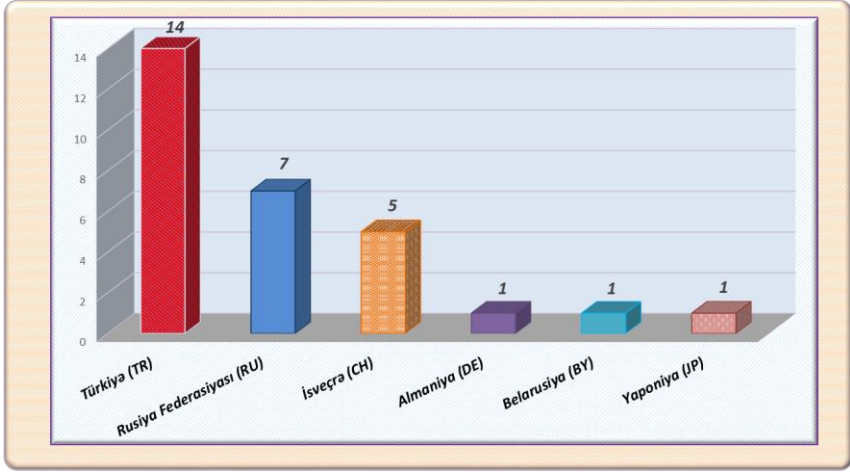

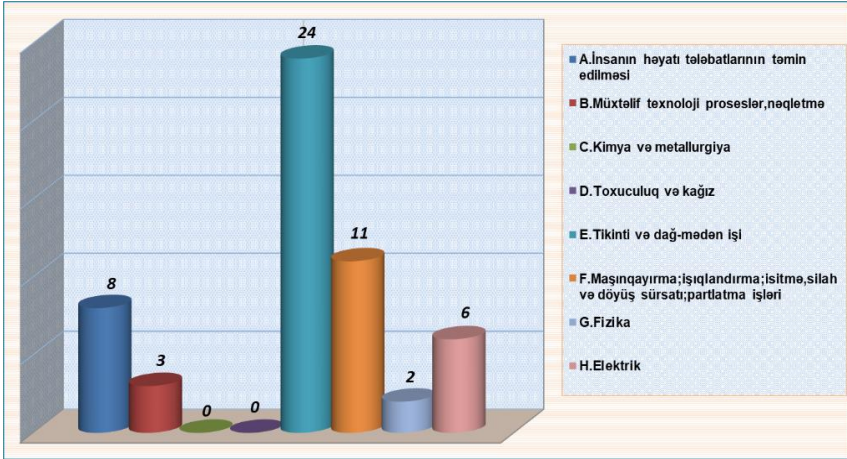
Diagram 20

2023-cü ildə qeyri-rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərin ölkələr üzrə paylanması

Diaqram 21

**2023-cü il üzrə “Beynəlxalq Patent Təsnifatı”nda
Azərbaycanda qüvvədə olan faydalı model
patentlərinin qruplar üzrə paylanması
(milli ofis, rezident)**

Rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərindən 40 fiziki şəxslərə, 14 hüquqi şəxslərə aiddir (Diaqram 19).

Faydalı modellərin qüvvədə olan patentləri ölkə təşkilatları üzrə Əlavə 4.2-də göstərilib. Bunların arasında Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutunun–3 faydalı modelini, Elm və Təhsil Nazirliyinin-8 faydalı modelini, Milli Aviasiya Akademiyasının-1, Azərbaycan Hidrotexnika və Meliorasiya Elm-İstehsalat Birliyinin-1 və “Qala maşınqayırma “ASC-1 faydalı modelini qeyd etmək olar. Faydalı modellər xüsusi ilə kiçik və orta müəssisələrə uyğundur, hansılar ki, mövcud olan istehsala cüzi də olsa təkmilləşdirmə və dəyişiklər

edir və əsas olaraq mexaniki innovasiyalarda istifadə olunur.

2023-cü ildə qeyri-rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərin ölkələr üzrə paylanması Diaqram 20-də verilmişdir. Ən çox qüvvədə olan faydalı model patentlərinin qeyri-rezidentlər üzrə sahibliyi Türkiyə – 14, Rusiya - 7, İsveçrə – 5, Almaniya - 1, Belarusiya - 1, Yaponiya -1 aiddir.

Cədvəl–11-də qüvvədə olan faydalı model patentlərinin «Beynəlxalq Patent Təsnifatı» rubrikalarına uyğun olaraq göstərilib. Qüvvədə olan faydalı modellərin əksər hissəsi “İnsanın həyati tələbatlarının ödənilməsi”-13, ondan sonra maşınqayırma, işıqlandırma, isitmə; silah və sursat; partlatma işləri –14, “Tikinti, dağ-mədən işi” bölməsinə – 26 aiddir (Cədvəl 12).

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan faydalı model patentlərinin “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” qrupları üzrə paylanması

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	Sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	13
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqletmə	7
C	Kimya və metallurgiya	1
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti, dağ- mədən işi	26
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri	14
G	Fizika	11
H	Elektrik	11
Yekun		83

Cədvəl 13 və Diaqram 21–də “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” rubrikalarına uyğun olaraq, rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərinin paylanması göstərilir. Rezidentlərin ən çox faydalı modeli “İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi ” bölməsindədir – 8, "Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri" – 11, tikinti, dağ-mədən işi – 24.

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan faydalı model patentlərinin “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” qrupları üzrə paylanması (rezident)

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	Sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	8
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqlətmə	3
C	Kimya və metallurqiya	-
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti, dağ- mədən işi	24
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri	11
G	Fizika	2
H	Elektrik	6
Yekun		54

Cədvəl 14–də Beynəlxalq Patent Təsnifatı rubrikalarına uyğun olaraq, qeyri-rezidentlərin qüvvədə olan faydalı modellərinin paylanması göstərilir.

2023-cü ildə Azərbaycanda qüvvədə olan faydalı model patentlərinin “Beynəlxalq Patent Təsnifatı” qrupları üzrə paylanması (qeyri-rezident)

Bölmənin göstəricisi	Bölmənin adı	Sayı
A	İnsanın həyati tələbatlarının təmin edilməsi	5
B	Müxtəlif texnoloji proseslər, nəqletmə	4
C	Kimya və metallurgiya	1
D	Toxuculuq və kağız	-
E	Tikinti, dağ-mədən işi	2
F	Maşınqayırma; işıqlandırma; isitmə, silah və döyüş sursatı; partlatma işləri	3
G	Fizika	9
H	Elektrik	5
Yekun		29

3. DÜNYA REYTINGLƏRİNDƏ İXTİRALAR VƏ FAYDALI MODELLƏR

Ölkələrin innovativ potensialının formalaşması amillərinin və innovativ inkişafın səmərəliliyinin tədqiqi müasir elmin aktual mövzularına aiddir. Elmi-texniki sahənin inkişafını əks etdirən proseslərin öyrənilməsi və səmərəli dövlət siyasətinin işlənilib hazırlanması üçün kompleks yanaşmalar, o cümlədən indeks (reyting) analiz metoduna əsaslanan yanaşmalar faydalıdır. Mürəkkəb indekslərə əsaslanan tədqiqatlara marağ, onların "uğur"un, kifayət qədər mürəkkəb obyektlərin, məsələn, ölkənin və ya innovativ ekosistemlərin inkişaf səviyyəsinin çox meyarlı qiymətləndirilməsinin empirik həyata keçirilməsini təklif etmələri ilə əlaqədardır. Bu cür tədqiqatlar öyrənilən obyektlərin problemlərini, çatışmazlıqlarını, üstünlüklərini, həmçinin irəliləyişə yol verən və ya mane olan amilləri aşkar etməyə kömək edir.

Dünya ölkələrinin ixtiraları və faydalı modelləri aşağıdakı qlobal reytinglərdə ölkələrarası müqayisələrdə öz əksini tapıb.

3.1. Qlobal İnnovasiya İndeksi

Qlobal İnnovasiya İndeksi (Global Innovation Index; Qİİ) 2007-ci ildən Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı (ÜƏMT) tərəfindən Kornell Universiteti (ABŞ) və INSEAD Beynəlxalq Biznes Məktəbi (Fransa) ilə birgə hər il nəşr

olunan innovasiyaların inkişafı göstəricisi üzrə dünya ölkələrinin tədqiqatı və onu müşayiət edən reytingidir.

ÜƏMT əqli mülkiyyət sahəsində siyasət, əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi ilə məşğul olan, xidmət və məlumatlar verən qlobal forumdur. ÜƏMT Birləşmiş Millətlər Təşkilatı sisteminin 193 Üzv Dövləti olan özünümaliyyələşdirən təşkilatıdır.

Kornell Universiteti ABŞ-ın səkkiz məşhur Ivy League universitetlərindən biridir. Özəldir, lakin Nyu-York ştatı tərəfindən dəstəklənir.

INSEAD – Fransız biznes məktəbi və tədqiqat institutudur. Kampusları Avropada (Fransa), Asiyada (Sinqapur) və Yaxın Şərqdə (Əbu-Dabi) yerləşir; tədqiqat mərkəzi İsraildə yerləşir.

Qİİ-nin nəşrinin əsas məqsədi ölkələrin innovasiya fəaliyyəti mexanizmlərinin effektivliyini qiymətləndirmək imkanı yaratmaqdır. Məlumat dövlət və özəl sektorlar arasında dialoqu stimullaşdırma və direktiv orqanların nümayəndələrinə, işgüzar cəmiyyət rəhbərlərinə və digər maraqlı tərəflərə hər il innovasiya inkişafı sahəsində irəliləyişləri qiymətləndirməyə imkan verən dəyərli müqayisə təhlili aləti kimi özünü təsdiqləyib.

2023 –cü il Qİİ reytingi 132 ölkə iqtisadiyyatını əhatə edir və innovasiya fəaliyyətinin potensialını, səmərəliliyini, və çərçivə şərtlərini əhatə edən 81 göstərici əsasında tərtib olunub. Təhlil olunan göstəricilər geniş məlumat spektrini - qanunvericilik, elm və təhsildən tutmuş bazarın inkişafı, biznes, infrastruktur və s. əhatə edir.

Aşağıdakı cədvəldə 2018-2023 –cü illər üçün ixtiralar üzrə reytingə daxil edilmiş üç göstərici və faydalı

modellər üzrə bir göstərici göstərilib. Cədvəldən göründüyü kimi, 2023–cü ildə ixtira və faydalı modellər üzrə bütün yerlərdədir (95; 63; 87; 49).

**Global İnnovasiya İndeksində 2018-2023-cü illər üçün
ixtiralar və faydalı modellər üzrə göstəricilər**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Global İnnovation Index						
- rank	82	84	82	80	93	89
- value	30,20	30,21	27,2	28,4	21,5	23,3
5.2.5 Patent ailələri						
- rank	76	79	93	81	66	95
- value	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
6.1.1 Rezidentlərin patent müraciətləri						
- rank	60	60	64	56	71	63
- value	1,1	1,1	1,0	1,3	0,7	0,9
6.1.2 Rezidentlərin PCT patent müraciətləri						
- rank	72	67	74	76	91	87
- value	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
6.1.3. Rezidentlərin faydalı model müraciətləri						
- rank	53	53	50	39	49	49
- value	0,1	0,1	0,2	0,4	0,2	0,2
7.1.2. Rezidentlərin əmtəə nişanlarının müraciətləri						
- rank	91	91	91	80	80	66
- value	17,0	16,7	21,2	26,0	27,1	35,2
7.1.4. Rezidentlərin sənaye nümunələrin müraciətləri						
- rank	110	110	92	74	103	88
- value	0,1	0,1	0,3	0,9	0,2	0,4

3.2. Qlobal Rəqabətlik İndeksi

Dünya İqtisadi Forumu (DİF) 1979-cu ildən başlayaraq hər il “Qlobal Rəqabətlik Hesabatı”nı (Global Competitiveness Report) dərc edir. Qlobal Rəqabətlik Hesabatında hər hansı ölkənin digər ölkələrə nisbətən indiki və gələcək rifah səviyyəsini müəyyən edən əsas amilləri və onların qarşılıqlı təsir mexanizmləri araşdırılır. Hesabat hər bir ölkənin əsas güclü və zəif tərəflərini qiymətləndirməyə yönəlib, bu da maraqlı tərəflərə problemlərin həlli və daha geniş imkanların yaradılması üçün fəaliyyət istiqamətləri seçməyə imkan verir. 2004 – cü ildən Hesabatda Qlobal Rəqabətlik İndeksi əsasında ölkələrin reytingi göstərilir (Global Competitiveness Index, GCI). İndeksin hesablanması açıq statistik məlumatlara, eləcə də bir neçə min ekspertin rəyinə və şirkət rəhbərlərinin anket sorğusuna (sorğu – DİF-in tərəfdaş təşkilatlar şəbəkəsi - rəqabətqabiliyyətiliyə dair hesabatda təhlil edilən ölkələrin aparıcı tədqiqat institutları və təşkilatları ilə birgə keçirdiyi geniş illik tədqiqatdır) əsaslanır. Dünya İqtisadi Forumu –1971-ci ildə Cenevrədə yaradılmış müstəqil beynəlxalq təşkilatdır. Forumun məqsədi “dünyada vəziyyətin yaxşılaşdırılması” üçün ölkələr arasında tərəfdaşlıq əlaqələri qurmaqdır. 2019-cu ildə reyting dünyanın 138 ölkəsini əhatə edib. Lakin bir sıra səbəblərdən 2019-cu ildən sonra nəşr olunmadı. Bununla yanaşı, gələcəkdə onun nəşri planlaşdırılır.

**Global Rəqabətlik İndeksində 2018-2019-cu illər
üçün ixtira göstəricilər**

İndikatorlar	İllər	
	2018	2019
Global Competitiveness Index	69 60,04	58 62,72
12.03 Beynəlxalq birgə ixtiralar üçün müraciətlər - <i>rank</i> - <i>value</i>	99 0,03	96 0,04
12.06 Patent iddia sənədləri - <i>rank</i> - <i>value</i>	87 0,21	83 0,28

Cədvəldə görə bilərik ki, ölkələr üzrə ümumi reyting (58) ixtiralar üzrə göstəricilərə görə (96; 83) daha yaxşıdır.

Məlum olduğu kimi, kompleks indekslər (reytinglər) hər hansı digər ekspert-analitik metod kimi, subyektivizm və sadələşdirmə xüsusiyyətlərini ehtiva edir. Göstəricilərin uyğunlaşdırılmış inteqrasiyası zamanı fərdi müşahidələrin təfərrüatlı xüsusiyyətləri nəzərə alınmır və bəzi vacib məlumatlar itirilə bilər. Fərdi göstəricilərin

qarşılıqlı təsiri yalnız qismən nəzərə alınır. Eyni zamanda, müasir elmi ənənədə indekslər mürəkkəbliyi toplamaq üçün ağlabatan bir vasitə kimi qəbul edilir. Kompleks indekslər nəticələrin mütləq dəqiqliyini və ekonometrik yoxlamasını iddia etmir - bu, tədqiqatçı, siyasətçi, menecer üçün inteqral alətdən başqa bir şey olmayıb, "ağıllı" analitika üsulları arasında özünəməxsus yeri olan rahat və faydalı bir vasitədir. İndeks yanaşmasının üstünlüyü - mürəkkəb, irimiqyaslı, heterojen hadisələrin öyrənilməsi, sayların (balların) unifikasiya edilmiş hesablama sistemi şəklində böyük həcmdə müxtəlif məlumatların sintezinin mümkünlüyüdür. Yekun indeks, subindekslər, reytinglər (göstəricilər) toplusu, əsas nisbətlərin qiymətləndirilməsi, ən mühüm dəyişənlərə təsir edən əsas amilləri müəyyən etmək üçün əsas təşkil edir.

Əhəmiyyətli üstünlük, şərhli nisbətən asan olan kəmiyyət məqsədləri və yoxlama meyarları formalaşdırmaq bacarığıdır. Müqayisə, bençmarkinq (reytinglərin etalon göstəriciləri əsasında müqayisəli təhlil) bütövlükdə obyektin inkişaf modelini, eləcə də onunla əlaqəli aktorların davranışını dəyişdirmək üçün stimula ola bilər. İndeksler, ən azı qismən, ölçmələrin dəqiqliyi, etibarlılığı və əsaslanmalarının problemlərini, eləcə də tədqiqat nəticələrinin şərh edilməsində çətinlikləri aradan qaldırmağa imkan verir.

4. Əlavələr

**2023-cü ildə qüvvədə olan rezident
hüquqi şəxslərin ixtira patentlərinin siyahısı
Akademik Ə.M.Quliyev adına Aşqarlar Kimyası
İnstitutu**

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2021 0107	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	2,2-Dimetil-4-metil-oksimetil-1,3-dioksolan-4-karbamoilmetilbutilksantogenat sintetik və yarımsintetik yağlara siyrlilməyə qarşı aşqar kimi	C
2.	İ 2021 0111	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	2-Hidroksi-1,3-bis(dietiltiokarbamoiltioasetoksi) propan sürtkü yağlarına çoxfunksiyalı aşqar kimi	C
3.	İ 2022 0035	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	5-xlormetil-1,3-oksatiolan-2-tionun alınma üsulu	C
4.	İ 2022 0044	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası	Bis(1,3-dibromizopropioksi) metan sinton kimi	C

		İnstitutu		
5.	İ 2022 0058	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	İtiyerişli avtotraktor və stasionar dizellər üçün motor yağı	C
6.	İ 2022 0087	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Bis(1,3-dibutilksantogenatoiz opropoksi) metan sürtkü yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	C
7.	İ 2022 0095	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Metalların turş mühitdə korroziya inhibitoru	C
8.	İ 2022 0096	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	2-Heksilkarboksi-1,3-bis(tiosianatoasetoksi)propan sürtkü yağlarına çoxfunksiyalı aşqar kimi	C
9.	İ 2022 0097	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Yük avtomobilləri üçün hər fəsildə işləyən transmissiya yağı	C

10.	İ 2022 0098	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Bis(2,2-dimetil-4-metilen-1,3-dioksolan)tritiokarbon at transmissiya yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	C
11.	İ 2022 0099	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	1-Brom-3-xlor-2-butoksietoksipropan , 1-tiosianato-3-xlor-2-butoksietoksipropan ın alınmasında sinton kimi	C
12.	İ 2022 0100	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	N-[1-(fenilsulfonil)-2-(propoksikarbonil)-3-(tiosianato)-4,6-dimetil]-piperidin sintetik sürtkü yağlarına çoxfunksiyalı aşqar kimi	C
13.	İ 2022 0101	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Antimikrob aşqar	C/A
14.	İ 2022 0102	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Sənaye avadanlıqlarının ağır yüklü sürtünən hissələrinin yağlanması üçün reduktor yağı	C
15.	İ 2023 0046	AMEA	(2,2-Dimetil-4-	C

		akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	metilen-1,3-dioksolan- benzil)disulfid transmissiya yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	
16.	I 2023 0047	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Gəmi dizelləri üçün motor yağı	C
17.	I 2023 0048	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Dioksibutil-bor- oksümetilbutilksantoge nat sürtkü yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	C
18.	I 2023 0049	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	4-(4 ¹ -hidroksi-3 ¹ , 5 ¹ - di-tret- butilbenziliden)- aminoantipirin sintetik sürtkü yağlarına antioksidləşdirici aşqar kimi	C
19.	I 2023 0050	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	1-Butilksantogenato- 2-butoksimetoksi-3- xlorpropan bis(1,3- butilksantogenato)-2- butoksimetoksiopropan ın alınmasında sinton	C
20.	I 2023 0051	AMEA akademik	(2,2-Dimetil-4- metilen-1,3-dioksolan-	C

		Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	allil)disulfid sürtkü yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	
21.	I 2023 0052	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Dietilditiokarbamin turşusunun 2-hidroksi-5-tret.amilbenzil efiri sürtkü yağlarına çoxfunksiyalı aşqar kimi	C
22.	I 2023 0064	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	N-Azidometilbenzoksazol-2-tion turş mühitdə metalların korroziyaya qarşı inhibitoru kimi	C
23.	I 2023 0065	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Toluolsulfometilksantogenat transmissiya yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	C
24.	I 2023 0066	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	2-Piperidinometil-4-yod-6-feniltiometilfenol poladın turş mühitdə korroziya inhibitoru kimi	C
25.	I 2023 0077	AMEA akademik Ə. M.	2-Azidometilaminotiazol turş mühitdə	C

		Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	metalların korroziya inhibitoru kimi	
26.	I 2023 0079	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Toluolsulfoallilksantogenat sürtkü yağlarına siyirməyə qarşı aşqar kimi	C
27.	I 2023 0090	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Mazut əsasında alınan qalıq yanacaqlarının özlülük və aşağı temperatur xassələrini yaxşılaşdıran əlavə	C
28.	I 2023 0094	AMEA akademik Ə. M. Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Xüsusi təyinatlı texnikanın dizel mühərriki üçün bütün mövsümlərdə işləyən motor yağı	C

Akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu

No	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	I 2022 0076	AMEA-nın ak. Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	3-Metil-1-piperidinometoksisikloheksanın yağ və	C

			yanacaqlara antimikrob aşqar kimi	
2.	İ 2022 0077	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	2-Hidroksi-5- metiltsikloalkila setofenonların alınma üsulu	C/B
3.	İ 2022 0078	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Asfalt- qətran - parafınçökmə inhibitoru	C/E
4.	İ 2023 0031	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Avtomobil yanacaqlarına oksigenat əlavəsi	C
5.	İ 2023 0032	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Malon turşusunun monoamidləri korroziyaya qarşı inhibitor- bakterisidlər kimi	E/C
6.	İ 2023 0033	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Malon turşusunun monoamidləri dizel yanacaqlarına antioksidant kimi	C
7.	İ 2023 0034	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Qanaxmanı dayandıran antibakterial preparat	A/C
8.	İ 2023 0036	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Etilen karbonatın alınması üsulu	C/B
9.	İ 2023 0037	AMEA	Neftiğici və	C

		Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	neftdispersləyi ci reagent	
10.	İ 2023 0063	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Pirolizin C4 fraksiyasındakı butadienin seçici polimerləşməsi üsulu	C/B
11.	İ 2023 0067	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Yağlayıcı-soyuducu mayelərə funqisid aşqar	C
12.	İ 2023 0080	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Sulfatredüksiy aedici bakteriyalara qarşı bakterisid-inhibitor	C
13.	İ 2023 0081	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Malein turşusunun alkilamin kompleksləri bakterisid-inhibitor kimi	C/E
14.	İ 2023 0086	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Dizel yanacağı üçün antioksidant	C
15.	İ 2023 0087	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Neftyığıcı və neftdispersləyi ci reagent	C
16.	İ 2023 0095	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Malon turşusunun diefirləri korroziyaya qarşı bakterisid-inhibitor kimi	C/E

17.	İ 2023 0103	AMEA Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu	Yol bitumuna çoxfunksiyalı aşqar	C
-----	-------------	--	--	---

Akademik M.F.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu

No	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2021 0102	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Azot(I)oksid və azot turşularının qarışığının alınması üsulu	C
2	İ 2021 0103	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri üzvi Kimya İnstitutu	Alunit filizinin emalı üsulu	C
3.	İ 2022 0031	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	LiCoO ₂ və Li ₂ CoMn ₃ O ₈ nanoölçülü tozlarının alınması üsulu	H
4.	İ 2022 0050	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri üzvi Kimya İnstitutu	Alunit filizinin emal üsulu	C
5	İ 2022 0051	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi	YARIMKEÇİRİCİ XASSƏYƏ MALİK Sb ₂ S ₃ NAZİK TƏBƏQƏLƏRİNİN ÇÖKDÜRÜLMƏ	C/H

		Kimya İnstitutu	ÜSULU	
6.	İ 2022 0059	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Natrium alüminat məhlulundan silisiumun dərin təmizlənməsi üsulu	C
7.	İ 2022 0060	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Metanolun alınması üsulu	C
8	İ 2023 0019	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Asetilenin etilənə selektiv hidrogenləşmə üsulu	C/B
9.	İ 2023 0062	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Renium əsasında nanotəbəqəli örtüyün alınması üsulu	C/H
10.	İ 2023 0073	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	ALÜMİNAT MƏHLULLARINDAN QALLİUM VƏ VANADİUMUN ÇIXARILMASI ÜSULU	C
11.	İ 2023 0084	AMEA akademik M.Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu	Kaolin gilindən alüminium sulfatın alınma üsulu	C

Polimer Materialları İnstitutu

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2021 0082	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	TEXNİKİ YUYUCU VASİTƏ	C
2.	İ 2021 0083	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	PLASTİFİKASİ YA OLUNMUŞ POLİMER KOMPOZİSİYA	C
3.	İ 2021 0063	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	Polimer kompozisiyası	C
4.	İ 2023 0024	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	Bərk raket yanacağıının alınması üsulu	C
5.	İ 2023 0025	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	FOSFORBROM SAXLAYAN POLİAMİNOTİO KARBAMİD KOMPLEKS OLQOMERİNİN ALINMASI ÜSULU	C
6	İ 2023 0055	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	Polimer kompozisiyası	C/B
7	İ 2023 0056	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	POLİPROPİLE N MAKROMONO MERLƏRİNİN ALINMASI ÜSULU	C
8	İ 2023 0057	AMEA Polimer Materialları İnstitutu	ANTİBAKTERİA L POLİMER KOMPOZİSİYA MATERIALININ ALINMA ÜSULU	C

Azərbaycan Texniki Universiteti

No	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0103	Azərbaycan Texniki Universiteti	Optik foton kommutatoru	G
2.	I 2023 0017	Azərbaycan Texniki Universiteti	Qənaətlə legirlənmiş kürəvi qrafitli çuqun	C
3.	I 2023 0091	Azərbaycan Texniki Universiteti	Əzələ gərilmələrinin aradan qaldırılması üçün avtomatlaşdırılmış qurğu	A
4.	I 2023 0092	Azərbaycan Texniki Universiteti	Robotlaşdırılmış mexatronik modul sistemi	H/G
5.	I 2023 0093	Azərbaycan Texniki Universiteti	3D printer	B

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

No	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0025	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Polimer-bitum kompozisiyası	C
2.	I 2023 0005	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	İkifat superfosfatın alınma üsulu.	C

3.	I 2023 0023	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	ŞİBERLİ DÜZAXINLI SIYIRTMƏ	F
4.	I 2023 0078	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Kipləndirici detalların hazırlanması üçün kompozisiya materialı	C

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

No	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	I 2022 0052	Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)	Xam-pambıq buntunun yaradılma üsulu	A
2,	I 2023 0007	Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)	Əriş saplarının navoya bağlanması üsulu	D
3,	I 2023 0097	Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)	Üzüm çeyirdəyi yağının istehsal üsulu	C

Bakı Dövlət Universiteti

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0011	Bakı Dövlət Universiteti	İstehsalat tullantı sularının təmizlənməsi üsulu	C
2.	İ 2022 0071	Bakı Dövlət Universiteti	1-metil-3-allil-4-propargiloksi-5-hidroksimetilbenzol poladın turşu korroziyasına qarşı inhibitor kimi	C
3.	İ 2023 0001	Bakı Dövlət Universiteti	Malein anhidridi-stirol sopolimerinin sulfadimezin və formaldehid iştirakında alınan monoimidi palladiumun (II) sorbenti kimi	C/B

Radiasiya Problemləri İnstitutu

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0072	AMEA Radiasiya Problemləri İnstitutu, Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyası, Salamov Oktay Mustafa oğlu	BİOKÜTLƏ VƏ ÜZVİ TULLANTILARIN QICQIRDILMASI ÜÇÜN BİOQAZ QURĞUSU	C

Fizika İnstitutu

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2023 0002	AMEA Fizika İnstitutu, Gəncə Dövlət Universiteti	Optik-şəffaf kristallarda quruluş çevrilmələrinin mexanizminin tədqiqi üsulu	G

Gəncə Dövlət Universiteti

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2023 0002	AMEA Fizika İnstitutu, Gəncə Dövlət Universiteti	Optik-şəffaf kristallarda quruluş çevrilmələrinin mexanizminin tədqiqi üsulu	G

AMEA Şəki Regional Elmi Mərkəzi

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0005	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzi	Vəhşi ipəkqurdunun yetişdirilməsi üsulu	A

“Neftqazalmitədqiqatlayihə” İnstitutu

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0038	“Neftqazalmitəd qiqatlayihə” İnstitutu	Mineral duz çöküntü inhibitorunun alınması üsulu	C
2.	İ 2022 0039	“Neftqazalmitəd qiqatlayihə” İnstitutu	Layın quyudibi zonasının işlənməsi üçün tərkib	E
3.	İ 2022 0073	“Neftqazalmitəd qiqatlayihə” İnstitutu	Qazma məhlulu üçün karbonatlı ağırlaşdırıcı	C
4.	İ 2022 0074	“Neftqazalmitəd qiqatlayihə” İnstitutu	Yüngülləşdirilmiş ş tamponaj məhlulu	C/E
5.	İ 2023 0074	“Neftqazalmitəd qiqatlayihə” İnstitutu	Neft və qaz yataqlarının birbaşa axtarışı üsulu	G

“Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu” MMC

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2018 0003	Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu" MMC	Yüksək gərginlikli hava elektrik verilişi xəttinin ildırımından mühafizə qurğusu	H

2.	İ 2019 0077	Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Lahiyyə-Axtarış Energetika İnstitutu" MMC	İkişinli hibrid elektrik təchizatı mikrosistemi	H
3.	İ 2019 0078	Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Lahiyyə-Axtarış Energetika İnstitutu" MMC	Reaktiv gücün intellektual idarə olunması üçün qurğu	G/H

Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2023 0022	Hüseynov Mövlud Ərəstun oğlu, Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu	Kaqor şərabının istehsal üsulu	C
2.	İ 2023 0071	Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu, Səlimov Vüqar Süleyman oğlu, Hüseynov Mövlud Ərəstun oğlu, Nəcəfova Aida Bəhram qızı, Tahirov Şamil Ağakışi oğlu	Markalı portveyn şərabının hazırlanma üsulu	C/A
3.		Üzümçülük və	Üzüm çəyirdəyi	

	İ 2023 0097	Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu, Azərbaycan Dövlət iqtisad Universiteti	yağının istehsal üsulu	C
--	-------------	--	------------------------	---

Milli Aviasiya Akademiyası

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0033	Milli Aviasiya Akademiyası	Diferensial tutum duyğacı	G
2.	İ 2022 0034	Milli Aviasiya Akademiyası	Akkumulyatorun doldurulması zamanı qütbləri özü təyin edən qurğu	H

“Bakı Neft Maşınqayırma Zavodu” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0107	Bakı Neft Maşınqayırma Zavodu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti	Drossel-qapayıcı	F

Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0043	Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi	Görmə imkanları məhdud olan insanların xalça sənəti nümunələri ilə taktil yolla tanış edilməsi üsulu	D/G

"Herba Flora" MMC

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0020	"Herba Flora" MMC	Ağrıkəsici məlhəm	A

"İDRAK Texnoloji Transfer" MMC

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0105	"İDRAK Texnoloji Transfer" MMC Salamov Oktay Mustafa oğlu	Sudan təzyiq altında yüksək təmizlikli hidrogen və oksigenin alınması üçün elektroliz qurğusu	C/G/F

Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyası

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2022 0072	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Radiasiya Problemləri İnstitutu, Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyası, Salamov Oktay Mustafa oğlu	BİOKÜTLƏ VƏ ÜZVİ TULLANTILARIN QIÇQIRDILMASI ÜÇÜN BİOQAZ QURĞUSU	C

Alkan Elmi-Texnoloji MMC

№	Qeydiyyat nömrəsi	İxtiranın sahibi	İxtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	İ 2023 0089	Alkan Elmi-Texnoloji MMC	Neft hasilatının artırılması üçün tərkib	E

**2023-cü ildə qüvvədə olan rezident hüquqi şəxslərin
faydalı model patentlərinin siyahısı**

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

No	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2023 0027	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Kəmər sarğısının kipləşdirmə düyünü	E
2.	F 2023 0028	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Pakerin kipləndirmə düyünü	E
3	F 2023 0029	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Düzaxınlı siyirtmənin tıxayıcı düyünü	F
4	F 2023 0030	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Quyuların qazılmasında, cari və əsaslı təmirində istifadə olunan səyyar aqreqlərin qaldırma-əndirmə qurğusu	E
5	F 2023 0031	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Külək turbini	F
6	F 2023 0035	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Ştanqlı nasos qurğusunun silindri	E

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

№	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2023 0001	Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti	Tayalarda ventilyasiya kanalı yaratmaq üçün qurğu	A
2.	F 2023 0002	Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti	Xam pambıq, ot və qaba yem tayalarında ventilyasiya kanalı yaratmaq üçün qurğu	A

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu MMC

№	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2021 0004	Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu MMC	Yüksək gərginlikli yarımstansiyanın ifrat gərginliklərdən mühafizə sistemi	H
2.	F 2021 0005	"Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu" MMC	Kompleks yüklü düyünlərdə qeyri-simmetrik rejimlərdən intellektual mühafizə sistemi	H
3.	F 2021 0017	Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutu MMC	Yüksək gərginlikli EVX-lərdən ayrımalarda yaranan yüksək tezlikli ifrat	H

			gərginliklərin məhdudlaşdırılma sxemi	
--	--	--	---	--

Milli Aviasiya Akademiyası

№	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2023 0004	Milli Aviasiya Akademiyası	Yüksək cərəyanları n ölçül-məsi üçün kerr effektinə əsaslan-mış optoelektro n cərəyanveri cisi	G

Azərbaycan Hidrotexnika və Meliorsiya Elm-İstehsalat Birliyi

№	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2022 0011	Azərbaycan Hidrotexnika və Meliorsiya Elm- İstehsalat Birliyi	Məcəraniza mla-yıcı qurğu	E

“Qala Maşınqayırma” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

No	Qeydiyyat nömrəsi	Faydalı modelin sahibləri	Faydalı modelin adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi
1.	F 2022 0015	“Qala Maşınqayırma” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti	Sırğalı boru elevatorunun tutucu tərtiba-tının şarnir birləşməsi	E

**Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin
“Neftqazemitədqiqatlayihə” İnstitutunun 2022-ci ildə
Milli Ofis üzrə qüvvədə olan ixtiraların tətbiqi barədə
məlumat**

No	Qeydiyyat nömrəsi	Ixtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi	Ixtiranın tətbiq edilmə yeri
1.	İ 2021 0085	Ağır perforasiya məhlulları üçün korroziya inhibitoru	C	“Azneft” İB-nin “Neft Daşları” NQÇİ və “Bibiheybətneft” NQÇİ-ləri
2.	İ 2021 0088	Quyularda neft və qazın hasilatı zamanı əmələ gələn qeyri-üzvi duz çöküntülərini qarşısını almaq üçün tərkib	C	“Azneft” İB-nin bütün NQÇİ-ləri
3.	İ 2022 0038	Mineral duz çöküntü inhibitorunun alınması üsulu	C	“Azneft” İB-nin “Neft Daşları”, “28 May” və “Siyəzənneft” NQÇİ-ləri

**Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin
“Neftqazemitədqiqatlayihə” İnstitutunun
2022-ci ildə Avrasiya Patent Təşkilatı üzrə qüvvədə
olan ixtiraların tətbiqi barədə məlumat**

№	Qeydiyyat nömrəsi	Ixtiranın adı	Beynəlxalq təsnifatı indeksi	Ixtiranın tətbiq edilmə yeri
1.	201500410	СПОСОБ РЕМОНТА В СКВАЖИНЕ С ДЕФЕКТНЫМ УЧАСТКОМ И ВНУТРЕННИМ СУЖЕНИЕМ ОБСАДНОЙ КОЛОННЫ И УСТРОЙСТВО ДЛЯ ЕГО ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ	E21	“Azneft” İB-nin Ə.Əmirov adına NQÇİ
2.	201500412	КОЛЬЦЕВОЙ ФРЕЗЕР	E21	“Azneft” İB-nin 28 May NQÇİ
3.	202100162	СПОСОБ РАЗРАБОТКИ НЕФТЯНОЙ ЗАЛЕЖИ	E21	“Azneft” İB-nin “Abşeronneft” NQÇİ
4.	201650128	СОСТАВ ДЛЯ УДАЛЕНИЯ АСФАЛЬТЕНОСМО ЛОПАРАФИНОВЫХ ОТЛОЖЕНИЙ	C09	“Azneft” İB-nin “Neft Daşları” və “Abşeronneft” NQÇİ-ləri

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyində
hazırlanmışdır.